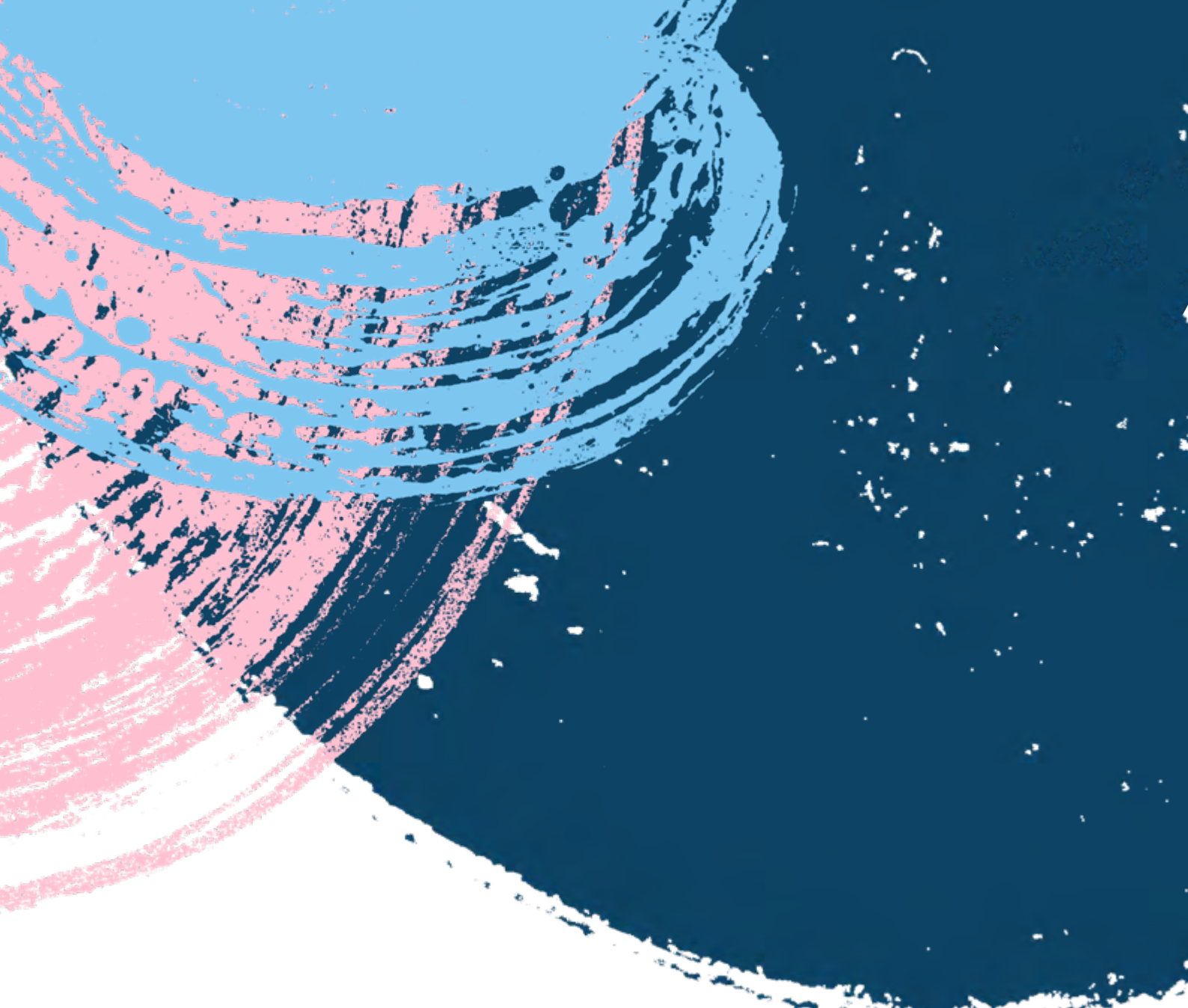

Seriina Posio

KUNTIEN LIKUTTAVAT KÄYTÄNNÖT JA VERKOSTOT

**Selvitys Suomen liikkuvien kunta-
kilpailun aineistosta**

**KUNTA
LIITTO**

 LTS
Liikuntatieteellinen Seura
Finnish Society of Sport Sciences

kuntaliitto.fi/kayttoehdot

Kirjoittaja: Seriina Posio,
Liikuntatieteellinen Seura
ISBN 978-952-293-964-7 (pdf)
© Kirjoittaja ja Kuntaliitto
Helsinki 2025

Kuntaliitto
Toinen linja 14
PL 200, 00101 Helsinki
Puhelin 09 7711
www.kuntaliitto.fi

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tutkimusaineisto	5
2.1	Tutkimusmenetelmät	6
2.2	Tutkimuksen luotettavuus	8
3	Tulokset	10
3.1	Strateginen sitoutuminen kasvussa	10
3.2	Laaja-alainen yhteistyö kuntien liikuntatoimessa	11
3.3	Valtakunnallisista ohjelmista vakiintuu hyviä käytäntöjä	15
3.3.1	Maksuttomuus ja kouluyhteistyö lasten ja nuorten liikkumisen toimenpiteissä	17
3.3.2	Vertaisohjaus ja digiratkaisut ikäihmisten liikunnan tukimuotoina	19
4	Johtopäätökset	21
4.1	Yhteenveto kuntien liikuntapalveluiden kehityksestä ja nykytilasta	21
4.2	Jatkotutkimus- ja kehitysideoita	23
	Liite. Poimintoja kuntien liikuntatoimien hyvistä käytännöistä	24

1 Johdanto

Liikkumisen väheneminen, lisääntynyt paikallaanolo ja liikkumisen polarisointumien ovat keskeisiä kysymyksiä suomalaisessa yhteiskunnassa. Väestön toimintakyky on heikkenemässä¹, ja suomalaiset jakautuvat yhä selvemmin paljon ja vähän liikkuviin. Suurin haaste on tavoittaa ne, jotka eivät vielä liiku terveytensä kannalta riittävästi. Arjen liikkumisen esteet ratkaistaan paikallisesti, mutta edes laadukkaat ja monipuoliset liikuntaympäristöt eivät yksin riitä takaamaan niiden käyttöä. Nykyinen liikuntapaikkarakentaminen hyödyttää usein jo valmiiksi aktiivisia liikkujia, kun taas liikkumisen esteet kasautuvat erityisesti heikommassa asemassa oleville, kuten pienituloisille, vieraskielisille ja yksinhuoltajille. Helsingin yliopiston tekemän tutkimuksen mukaan kuntien liikuntatoimien tulisi siksi keskittyä paitsi olosuhteiden ja palveluiden kehittämiseen, myös kuntalaisten tukemiseen liikkumisen esteiden ylittämässä.² Näin iso haaste vaatii uudenlaista paikallista koordinoitua, strategista sitoutumista, erilaisia yhteistyömalleja sekä liikuttavia hyviä käytäntöjä.

Kunnat ovat kotitalouksien jälkeen suurin liikunnan ja urheilun rahoittaja ja merkittävä rakennettujen olosuhteiden tarjoaja. Kunnat ovat kuitenkin hyvin moninaisia ja vaihtelevat kooltaan, väestörakenteeltaan sekä alueelliselta profiililtaan – siten myös liikuntaedellytyksiltään. Lisäksi kuntakohtaiset rahalliset panostukset liikuntaan vaihtelevat suuresti, ollen vuonna 2023 keskimääräisesti 148 euroa liikuntatoimien nettokäyttökuluina jokaista kunnan asukasta kohden³. Nämä erilaiset alueelliset ja rakenteelliset seikat huomioiden Suomen Kuntaliitto on etsinyt Suomen liikuttavinta kuntaa vuodesta 2017 alkaen. Samalla kilpailuvastauksista on kertynyt kattava tietopankki erilaisten kuntien hyviä käytäntöjä kaikkien liikkeen lisäämiseksi.

Tässä selvityksessä tarkastellaan kuntien liikuntatoimien liikettä lisääviä hyviä sekä vakiintuneita käytäntöjä, strategista sitoutumista sekä yhteistyötahoja käyttäen aineistona Suomen liikkuvien kunta -kilpailun vastauksia. Vastauksia analysoitiin laadullisen ja määrällisen sisällönanalyysin keinoin. Tuloksista ilmenee, että kuntien liikuntatoimiin on vakiintunut useita yhteneväisiä hyviä käytäntöjä etenkin lasten ja nuorten sekä ikäihmisten liikkeen lisäämiseksi ja valtaosa näistä käytännöistä on lähtöisin kansallisista liikkumisen edistämisen ohjelmista. Lisäksi selvitys tuo näkyväksi kuinka monitahoista yhteistyötä kunnat tekevät eri toimijoiden kanssa asukkaiden liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi. Lopuksi johtopäätöksissä tehdään aineistoon pohjautuva kokonaisanalyysi kuntien liikuntatoimien nykytilasta ja kehityksestä.

1 Husu, P., Tokola, K., Vähä-Ypyä, H., & Vasankari, T. (2022). Liikuntaraportti: Suomalaisten mitattu liikkuminen, paikallaanolo ja fyysinen kunto 2018–2022. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2022:33.

2 Muukkonen, P., Ehnström, E., Hasanen, E., Hintsanen, L., Laakso, T., Nurmi, M., Pyykkönen, J., Salmi, L., Salmikangas, A-K. & Vanttinen, L. (2022). Matkalla kohti liikunnan yhdenvertaisuutta: työkaluja monialaiseen liikuntasuunnitteluun. Department of Geosciences and Geography; C22. Helsingin yliopisto.

3 Kuntaliitto (2025). Liikuntapalvelut. Viitattu 1.7.2025. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/hyvinvointi-ja-sivistys/nuoriso-ja-liikunta/liikuntapalvelut>

2 Tutkimusaineisto

Tämän selvityksen aineistona toimivat Suomen liikkuvien kunnien kilpailun hakemukset vuosilta 2017–2024, lukuun ottamatta vuotta 2020, jolloin kilpailua ei koronaviruspandemian vuoksi järjestetty. Kaikille kunnille avoin kilpailu on osa valtakunnallisen Urheilugaalan virallisia palkintoluokkia, ja sen järjestävät Kuntaliitto sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Kilpailuvastaukset arvioi esiraati, joka koostuu kilpailun järjestäjien ja yhteistyökumppaneiden asiantuntijoista. Urheilugaalan palkintoraati vahvistaa esiraadin ehdottamat finalistit. Lopullisen voittajan äänestää Urheilugaalan Suuri raati, johon kuuluu yli 300 eri alojen edustajaa eri puolilta Suomea. Kilpailuun osallistutaan täyttämällä ilmoittautumislomake ja vastaamalla lomakkeella esitettyihin kysymyksiin kuntalaisten liikunta- ja liikkumismahdollisuuksista. Hakulomakkeen kysymykset ovat vaihdelleet vuosittain ja kysymyksiä on ollut kolmesta seitsemään kappaletta. Vastaukset ovat pääasiassa kunnan itse vapaasti laatimia avoimia vastauksia lukuun ottamatta vuosien 2021 ja 2019 yhtä monivalintakysymystä yhteistyötahoista.

Vuosi	2017	2018	2019	2021	2022	2023	2024
Osallistujamäärä yhteensä	96	90	47	17	40	38	38
Osallistumisprosentti	30,9	28,9	15,1	5,5	12,9	12,3	12,3
Teemavuosi	Ei teemaa	Liikunta vetovoimatekijänä	Lisää liikettä yhteistyöllä	Kestävä kehitys	Liikkumisen olosuhteet	Kunnat - arjen liikuttajat	Yhteisöllinen liike

TAULUKKO 1. Vuosien 2017–2024 Suomen liikkuvien kunnien kilpailun hakijamäärät, osallistumisprosentti ja teemavuosi.

Taulukosta 1 näkyy eri kilpailuvuoden hakijamäärät, osallistumisprosentti laskettuna kulloisenkin vuoden kuntamäärällä sekä kilpailun mahdollinen teemavuosi. Yhteensä kilpailuvastauksia ja täten tutkimusaineistoyksiköitä oli 366 kappaletta. Vuosittain hakijoiden joukossa on ollut sekä kaupunkimaisia että maaseutumaisia kuntia eri puolilta Suomea. Myös kilpailuun osallistuneiden kuntien asukasluvut sekä liikkumisen edistämiseen käytettävissä olevat resurssit ovat vaihdelleet. Suomen kunnista 146 kuntaa ei ole osallistunut kilpailuun lainkaan vuosien 2017–2024 aikana ja vastaavasti useammin kuin neljä kertaa kilpailuun osallistuneita kuntia oli 11. Kilpailuun vuosina 2017–2024 osallistuneista kunnista kaupunkeja oli 44 prosenttia ja muita kuntia 56 prosenttia. Lisäksi kunnista 51 prosenttia oli maaseutumaisia kuntia, 26 prosenttia taajaan asuttuja kuntia ja 23 prosenttia kaupunkimaisia kuntia. Tutkimuksen osallistujajoukko edustaa kuntia ympäri Suomea, sillä Pohjois- ja Itä-Suomesta osallistujia oli 36 prosenttia, Länsi-Suomesta 32 prosenttia, Etelä-Suomesta 23 prosenttia ja Helsinki–Uusimaan alueelta yhdeksän prosenttia kunnista.

2.1 Tutkimusmenetelmät

Selvityksen tavoitteena oli tunnistaa kuntien liikuntatoimien arvostamia hyviä käytäntöjä kuntalaisten liikkeen lisäämiseksi. Useissa kilpailuvastauksissa lisättiin ja korostettiin alueen liikuntaolosuhteita, mutta tarkastelemalla hyviä käytäntöjä haluttiin tunnistaa keinoja, joilla aktivoidaan kuntalaisia käyttämään alueen liikuntapalveluita ja -paikkoja. Lisäksi tavoitteena oli tarkastella kuntien strategisen sitoutumisen tasoa kuntalaisten liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi sekä liikuntatoimien keskeisiä yhteistyötahoja. Lopuksi tavoitteena oli muodostaa aineiston rajoitteet huomioiden kuva kuntien liikuntapalveluiden kehityksestä ja nykytilasta.

Tutkimusmenetelmänä toimi laadullinen ja määrällinen sisällönanalyysi, jonka avulla tarkasteltiin kuntien vastauksissa toistuvia hyviä käytäntöjä, strategista sitoutumista ja yhteistyötahoja. Jokainen hakemus (eli yhden kunnan vastaus) oli yksittäinen analyysiyksikkö, josta kirjattiin Excel analyysitaulukkoon omiin sarakkeisiin kunta, kyselyn vuosi, kuntakoko, yhteistyötahojen lukumäärä ja yhteistyötahojen koodit. Lisäksi vuosilta 2019–2024 kirjattiin strateginen sitoutuminen asteikolla 1–3 ja vuosilta 2021–2024 hyvät käytänteet jaoteltuna kohderyhmittäin. Kuntakoon luokituksessa käytettiin asteikkoa: pieni (alle 10 000 asukasta), keskisuuri (10 000–49 999 asukasta) ja suuri (vähintään 50 000 asukasta). Yhteistyötahojen tunnistamisessa käytettiin apuna ChatGPT-tekoälyä sekä hyvien käytäntöjen koodauksessa ja data-aineiston hallitsemisessa ATLAS-ti ohjelmistoa. Vuoden 2017 vastaukset rajattiin sisällönanalyysin ulkopuolelle, koska aineisto oli eri formaatissa kuin seuraavien vuosien aineisto. Tämän vuoden aineistoa analysoitiin tutustumalla kilpailuvastauksien tiivistelmään.

Aineistoon tutustuessa vastauksissa toistuneet liikuntatoimien yhteistyötahot luokiteltiin kahdeksaan luokkaan, jotka näkyvät taulukossa 2. Näin ollen kunnan vastauksissa maksimimäärä mainituille yhteistyötahoille oli kahdeksan. Sisällönanalyysiin kirjattiin tunnistettujen yhteistyötahojen määrä 0–8 sekä tunnistetut yhteistyötahot numerokoodilla. Yhteistyötahojen lukumääriä tarkasteltiin aikasarjalla 2018–2024. Strategista sitoutumista puolestaan analysoitiin asteikolla 0–3, jossa: 3 = liikunnan edistäminen sisällytetty kuntastrategiaan, 2 = kunnassa on liikkumissuunnitelma, 1 = liikunnan edistäminen on sisällytetty kunnan hyvinvointikertomukseen ja 0 = ei mitään edellä mainituista asiakirjoista. Mikäli kunta ilmoitti useamman strategisen asiakirjan olemassaolon, luokiteltiin vastaus korkeimman luokan mukaan.

Liikuntatoimien yhteistyötahot
Seurat/järjestöt/yhdistykset
Koulutus ja varhaiskasvatus
Kuntalaiset (osallistaminen ja osallistava budjetointi)
Yksityinen sektori
Hyvinvointialue
Toinen kunta
Eri osastot/toimialat (poikkihallinnollinen yhteistyö)
Muut tahot ja verkostot (kuten seurakunta, kyläyhdistykset ja asukasyhdistykset)

TAULUKKO 2. Liikuntatoimien yhteistyötahojen kategoriat.

Strategisen sitoutumisen tasoa pystyttiin tarkastelemaan vuodesta 2019 alkaen, jonka jälkeen kilpailukysymyksissä on tiedusteltu kuntien strategisia kirjauksia liikunnallisen elämäntavan edistämisestä. Kuitenkin vuonna 2019 kysymyksenasettelu on ollut johdattelua, sillä kuntien liikuntatoimia on pyydetty kertomaan, miten liikunnallisen elämäntavan edistäminen on kirjattu kunnan strategiaan, kun taas seuraavina vuosina liikuntatoimia on pyydetty kertomaan miten, liikunnallisen elämäntavan edistäminen on kirjattu kunnan strategiaan tai muuhun vastaavaan asiakirjaan. Kysymyksenasettelun vuoksi kaikki vuoden 2019 kilpailuun osallistuneet ilmoittivat liikunnallisen elämäntavan edistämisen sisältyvän kuntansa strategiaan, mutta seuraavina vuosina kirjauksen kerrottiin löytyvän muista asiakirjoista kuten hyvinvointikertomuksista tai kunnan liikuntasuunnitelmista. Analyysin vääristymän vuoksi pisteytyksessä huomioitiin vain eksplisiittiset ilmaiset liikunnan, liikkeen, urheilun, fyysisen aktiivisuuden tai harrastamisen edistämisestä.

Hyvä käytäntö määriteltiin konkreettiseksi toimintatavaksi, jolla on selkeä kohderyhmä. Käytännön tuli olla joko innovatiivinen ja toistettavissa oleva tai normaaliin toimintaan vakiintunut kuntien liikuntatoimien perustoiminnasta poikkeava käytäntö. Näin määriteltynä myös kilpailuaineiston luonteenomaiset korulauseet, tavoitteet ja yleistasoiset passiivismuotoiset viittaukset jäivät rajauksen ulkopuolelle. Esimerkiksi Harrastamisen Suomen mallia toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan 263 kunnassa, minkä voidaan nähdä olevan jo kunnissa liikunnan edistämisen perustoimintaa. Mikäli kunta kertoi toteuttavansa Harrastamisen Suomen mallia, ei tällaista mainintaa sisällytetty automaattisesti hyviin käytäntöihin ilman erityisen toimivaa käytäntöä ja tarkennuksia toteuttajatahoista, kohderyhmistä tai konkreettisista onnistumisista.

Tunnistetut hyvät käytännöt luokiteltiin kohderyhmittäin kolmeen kategoriaan: lapset ja nuoret, aikuiset sekä ikäihmiset. Tapauksissa, joissa yksi havainto sopi useampaan eri kohderyhmään, kirjattiin se kaikkiin sopiviin sarakkeisiin. Hyvistä käytännöistä kirjattiin ote tekstistä, käytännön tiivistys sekä kohderyhmän käytäntöjen lukumäärä. Näin luokiteltuna hyvät käytännöt rajattiin käsittämään konkreettisia liikkumiseen ohjaavia toimia näille kohderyhmille jättäen pelkäämään liikuntatoimen organisoitumisen käytännöt, kuten esimerkiksi liikuntapaikkojen hoitoon liittyvät käytännöt ulkopuolelle. Analyysi sisälsi kuitenkin myös neljännen luokan ”muut hyvät käytännöt”, jonka alle oli mahdollista luokitella näiden kohderyhmien ulkopuolisia toimintamalleja.

Kuntakohtaisista hyvistä ja toimivista käytännöistä, jotka eivät ole vakiintuneet valtakunnallisesti kuntien liikuntatoimien toimintaan, valittiin nostoja, jotka koostettiin erilliseen liitetiedostoon (Liite 1). Vakiintuneet hyvät käytännöt puolestaan esitetään tämän selvityksen tuloksissa. Vakiintuneeksi hyväksi käytännöksi tunnistettiin käytännöt, jotka toistuivat useissa vastauksissa eri kunnissa sekä mahdollisesti myös eri kilpailuvuosina. Analyysiä tehdessä aluksi käytännöt kirjattiin ylös taulukkoon, mutta toistuessaan useissa vastauksissa ne tunnistettiin ja kirjattiin vakiintuneiden käytäntöjen listaan.

Hyviä käytäntöjä etsittiin kilpailuaineistoista vuosilta 2021–2024, sillä analyysissä havaittiin, etteivät tätä vanhemmat käytännöt olleet välttämättä enää

toiminnassa, niissä oli toistoa tai ne ovat jo vakiintuneet liikuntatoimien yleiseen toimintaan. Aikarajausta puoltaa myös toimintaympäristön muutos (esimerkiksi hyvinvointialueuudistus vuonna 2023), kansallisten ohjelmien, kuten Liikkuvat-ohjelmat ja Harrastamisen Suomen mallin, yleistyminen sekä teknologian ja digitalisaation kehittyminen.

2.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusselvityksen luotettavuuteen vaikuttavat sekä käytetty aineisto että tutkimusmenetelmät. Kilpailuvastauksista koostuva aineisto on vaihtelevan laajuista ja yksityiskohtaisuudeltaan epätasaista, mikä asetti rajoitteita johtopäätösten yleistettävyydelle. Lisäksi laadullisen sisällönanalyysin ja aineistopohjaisen arvioinnin toteutus nojasi pitkälti tutkijan asiantuntijuuteen ja tulkintaan. Tutkijakohtaista tulkintaa pyrittiin kuitenkin minimoimaan määrittämällä mahdollisimman selkeät ja yhtenäiset kriteerit hyvien käytäntöjen tunnistamiseen, yhteistyötahojen luokitteluun ja strategisen sitoutumisen arviointiin. Näin haluttiin vahvistaa analyysin läpinäkyvyyttä ja toistettavuutta, vaikka kyse ei ole menetelmällisesti täysin objektiivisesta tarkastelusta.

Suomen liikkuvien kunta -kilpailun aineisto koostuu kuntien edustajien laatimista vastauksista, jotka heijastavat vastaajien subjektiivisia näkemyksiä ja prioriteetteja. Vastauksia tuli siksi tulkita kirjoittajiensa näkökulmista tehtyinä kuvauksina ja arvostaminaan asioina, joihin voi sisältyä esimerkiksi strategista viestintää. Koska vastaukset ovat kunnan liikuntatoimen henkilöstön itse laatimia, on johtopäätösten tekeminen yksinomaan esiin tuotujen tai puuttuvien asioiden perusteella hieman ongelmallista. Vaikka vastauksessa ei tunnistettu valituilla kriteereillä yhteistyötahoja tai hyviä käytäntöjä, ei se tarkoita, etteikö niitä olisi. Tämän vuoksi vuosittainen vertailu strategisen sitoutumisen tai yhteistyötahojen kohdalla ei anna luotettavaa tulosta.

Kilpailuvastauksissa on merkittävää vaihtelua sekä yksityiskohtaisuuden että pituuden suhteen. Tämä johtaa siihen, että laajemmat ja sisällöltään rikkaammat vastaukset tuottivat enemmän analysoitavaa ja löydöksiä kuin niukkasanaiset vastaukset. Kahden ensimmäisen kilpailuvuoden vastaukset ovat yleisesti ottaen selkeästi lyhempiä ja niukkasanaisempia, ja kunnilta on myös kysytty vain kolme kysymystä myöhempien 7–11 kysymyksen sijaan. Eri kilpailuvuosina muuttuvien kysymysten määrä ja muotoilu sekä kilpailuvastausten epätasaisuus vaikeuttivat sopivan tutkimusmetodin valintaa. Lisäksi aineiston rajoitteena voidaan pitää sitä, että kilpailun kysymykset vaihtuvat vuosittain Kuntaliiton määrittämin painotuksin. Vuosien välillä ei ole toistuvia kysymyksiä, ja kysymysten temaattiset painotukset vaikuttavat myös siihen, millaisia hyviä käytäntöjä ja yhteistyötahoja vastauksissa esiintyy.

Esimerkiksi vuonna 2022 teemana oli liikkumisen olosuhteet, jolloin vastauksissa korostuu liikuntapaikkojen esittely, eikä niissä ole tuotu esille juurikaan eri kohderyhmien liikuntaa lisääviä käytäntöjä. Lisäksi vuosien 2019 ja 2021 kilpailulomakkeissa kunnilta kysyttiin monivalintakysymyksenä mitkä seuraavista tahoista osallistuvat kunnassa kuntalaisten liikunnallista elämäntapaa edistä-

vään yhteistyöhön. Kysymys johdatteli kuntia kertomaan tarkemmin eri tahojen kanssa tekemästä yhteistyöstä minkä vuoksi yhteistyötahojen vertailua ei ole luotettavaa tehdä eri vuosien välillä. Lisäksi vuonna 2019 strategisen sitoutumisen kysymyksen asettelun on voinut ohjata vastaajia, mikä näkyy korkeampana keskiarvona kuin vuonna 2021. Vuonna 2019 kysyttiin ensin, onko liikunnallisen elämäntavan edistäminen osa kuntanne strategiaa tai muuta tavoiteasiakirjaa, minkä jälkeen tiedusteltiin, miten se on kirjoitettu kunnan strategiaan. Kysymykset saattoivat ohjata vastaajia kertomaan millä tavoin liikunnallisen elämäntavan edistäminen on kirjattu juuri kunnan strategiaan, eikä muihin asiakirjoihin.

Aineiston epätasaisuus vaikeutti luotettavan kokonaisanalyysin tekemisestä liikuntatoimien nykytilasta ja kehityksestä. Tästä syystä yksittäisten kuntien tai vuosien välisiä vertailuja ei voida pitää luotettavina. Johtopäätöksissä muodostettu kokonaiskuva kuntien liikuntatoimien nykytilasta ja kehityksestä ei perustu systemaattiseen sisällönanalyysiin tai muuhun tutkimusmenetelmään, vaan tutkijan-muodostamiin havaintoihin ja tulkintaan aineistosta.

Aineiston rajoitteiden vuoksi tässä selvityksessä esitetyt tulokset eivät ole yleistettävissä, eikä niiden pohjalta voida tehdä varmoja johtopäätöksiä kuntien liikuntatoimien kehityksestä ja nykytilasta. Tulokset tarjoavat kuitenkin mielenkiintoista suuntaa antavaa tietoa kunnissa toteutetuista toimista sekä niiden painotuksista. Selvitys voi siten toimia arvokkaana keskustelunavauksena ja antaa virikkeitä paikallisen liikuntapolitiikan tarkasteluun ja kehittämiseen.

3 Tulokset

3.1 Strateginen sitoutuminen kasvussa

Vuosina 2019–2024 Suomen liikkuvien kunta -kilpailun hakulomakkeessa on kysytty ”onko kuntalaisten liikkumisen ja liikunnallisen elämäntavan edistäminen osa kunnan strategiaa, toimintasuunnitelmaa tai muuta strategiaa toteuttavaa asiakirjaa, kuten esimerkiksi hyvinvointikertomusta”. Strategista sitoutumista selvittävän kysymyksen muotoilu ja käytetyt käsitteet ovat hieman vaihdelleet vuosittain, mutta ainoastaan vuonna 2019 kysymyksen asettelu voidaan tulkita ohjaavan vastaajia ja mahdollisesti vääristävän tämän analyysin tuloksia.

Kuntien liikuntatoimien strategista sitoutumista liikunnallisen elämäntavan edistämiseen arvioitiin asteikolla 0–3, jossa 3 = liikunnan edistäminen sisällytetty kuntastrategiaan, 2 = kunnassa on liikumisohjelma, 1 = liikunnan edistäminen on sisällytetty kunnan hyvinvointikertomukseen ja 0 = ei mitään edellä mainituista asiakirjoista. Vuosien 2019–2024 strategisen sitoutumisen keskiarvo oli 2,32 (otoskoko 176), mikä tarkoittaa, että suurin osa kilpailuun osallistuneista kunnista on sisällyttänyt liikunnallisen elämäntavan edistämisen kunnan strategiaan. Taulukosta 3 näkyy kuntien liikuntatoimien strategisen sitoutumisen keskiarvot sekä liikuntasuunnitelmien määrä eri vertailuvuosilla.

Tuloksista nähdään, että strateginen sitoutuminen sekä liikuntasuunnitelmien laatiminen ovat molemmat kasvaneet tarkasteluvuosien aikana. Liikuntasuunnitelmien lukumäärä ei kuitenkaan kerro, kuinka monesta kunnasta löytyy ylipäänsä liikuntasuunnitelma, vaan ainoastaan niiden kuntien lukumäärän, joilla heidän antamien vastauksien perusteella on erillinen liikuntasuunnitelma, mutta liikunnallisen elämäntavan edistämistä ei ole kirjattu kunnan strategiaan. Mikäli kunnasta löytyvät molemmat, eivät ne näy tässä vertailussa. Esimerkiksi kuntalaisten terveyden edistämistä kuvaavan verkkopalvelun TEAviisarin⁴ tietojen mukaan 253 kunnasta löytyy erillinen liikuntasuunnitelma tai kehittämisohjelma. Mahdollista onkin, että mikäli kunnassa on päätetty laatia erillinen liikuntasuunnitelma, on siihen sitouduttu myös kunnan strategian tasolla.

Vuosi	Keskiarvo	Liikuntasuunnitelmien lkm. *
2019	2,25	0
2021	2,18	0
2022	2,39	1
2023	2,33	3
2024	2,37	6
* Muuttuja ei kerro vuosittain laadittujen uusien liikuntasuunnitelmien todellista lukumäärää.		

TAULUKKO 3. Strategisen sitoutumisen tunnusluvut vuosittain vertailluna.

4 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2025). Etusivu – TEAviisari – Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>

Taulukko 4 puolestaan kertoo samat tulokset kuntakoon mukaan vertailtuna. Tästä taulukosta nähdään, että strategisen sitoutumisen taso kasvaa kuntakokoluokituksen kasvaessa. Kuitenkin liikuntasuunnitelmien laatiminen ilman liikunnan sisällyttämistä kuntastrategiaan on sitä vastoin suositumpaa pienemmissä ja keskisuurissa kunnissa. Näiden havaintojen perusteella voidaan tulkita, että suuremmissa kunnissa liikunnallisen elämäntavan edistäminen on kirjattu kunnan strategiaan todennäköisemmin kuin pienemmissä kunnissa, joissa puolestaan on hieman todennäköisemmin erillinen liikuntasuunnitelma.

Liikkumisohjelman tarkoituksena on olla konkreettinen toimenpideohjelma, kuinka Raahessa pyritään kaupungin palveluita ja toimintoja kehittämällä vastaamaan liikkumattomuuden haasteeseen, sekä kehittää liikuntapalveluita ja olosuhteita. Liikkumisohjelmassa on osallistettu kuntalaisia, seuroja ja koululaisia. Asiakirja on jaettu kolmeen pääkategoriaan, jolla pyrimme vaikuttamaan liikkumisen edistämiseen ja toteuttaa toimenpiteitä tulevaisuudessa. -Raahe, 2024

Kuntakoko	Keskiarvo	Liikuntasuunnitelmien lkm
Suuri	2,7	1
Keskisuuri	2,5	4
Pieni	2	5

TAULUKKO 4. Strategisen sitoutumisen tunnusluvut kuntakoon mukana vertailtuna.

3.2 Laaja-alainen yhteistyö kuntien liikuntatoimessa

Kilpailuvastauksissa välillä 2018–2024 mainittujen yhteistyötahojen 1–8 yhteenlaskettu määrä keskiarvona mitattuna oli 6,27 mediaanin ollessa 7. Tämä tarkoittaa, että valtaosa kunnissa kertoi kilpailuvastauksessa oman kuntansa liikuntatoiminnasta mainiten samalla seitsemän eri yhteistyötahoa, joiden kanssa edistetään kuntalaisten liikunnallista elämäntapaa. Tulos osoittaa, että kuntien liikuntatoimi tekee laajasti yhteistyötä eri toimijoiden kanssa edistääkseen kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä liikunnan avulla. Yhteistyötä tehdään niin sisäisesti, kunnan eri toimialojen kesken, kuin ulkoisesti eri sidosryhmien ja verkostojen kanssa.

Tuloksissa ilmenee, että yhteistyötahojen määrän keskiarvojen vuosittaiset vaihtelut ovat välillä 6,05–7,93. Korkein keskiarvo oli kuitenkin vuonna 2021, jolloin vastaajia oli vain 17, mikä saattaa vääristää tulosta. Kuten kappaleessa 2.2 *Tutkimuksen luotettavuus* kuvattiin, ei yhteistyötahojen määrää voida luotettavasti vertailla eri vuosien välillä. Yhteistyötahojen mainitsematta jättäminen ja niiden vähäisempi määrä aineistossa ei suoraan kerro kunnan todellisten yhteistyötahojen määrää, vaan tulos voi olla seurausta lyhyemmästä kilpailuvastauksesta, vastaajan subjektiivisesta näkemyksestä ja eri teemavuosien painotuksista. Kunnan koon mukaan vertailtuna voidaan kuitenkin havaita, että suuret kunnat ovat vastauksissaan maininneet enemmän yhteistyötahoja kuin pienet kunnat. Suurten kuntien yhteistyötahojen määrän keskiarvo oli 6,81, keskisuurten kuntien 6,42 ja pienten kuntien 5,96.

Järj. nro	Yhteistyötaho	Mainintojen määrä	Mainintojen prosentuaalinen osuus
1.	Seurat/järjestöt/yhdistykset	259	98 %
2.	Koulutus ja varhaiskasvatus	251	95 %
3.	Eri osastot/toimialat (poikkihallinnollinen yhteistyö)	226	86 %
4.	Yksityinen sektori	215	81 %
5.	Hyvinvointialue	191	72 %
6.	Muut verkostot (kuten seurakunta, kyläyhdistykset ja asukasyhdistykset)	179	68 %
7.	Kuntalaiset (osallistaminen ja osallistava budjetointi)	178	67 %
8.	Toinen kunta	150	57 %

TAULUKKO 5. Yhteistyötahojen maininnat järjestyksessä vuosina 2018–2024.

YHTEISTYÖTAHO	SUURI		KESKISUURI		PIENI	
	Yhteensä	%	Yhteensä	%	Yhteensä	%
Seurat/järjestöt/yhdistykset	42	98 %	94	97 %	123	99 %
Koulutus ja varhaiskasvatus	42	98 %	92	95 %	117	94 %
Eri osastot/toimialat (poikkihallinnollinen yhteistyö)	41	95 %	89	92 %	96	77 %
Yksityinen sektori	37	86 %	88	91 %	90	73 %
Hyvinvointialue	36	84 %	75	77 %	80	65 %
Muut verkostot (kuten seurakunta, kyläyhdistykset ja asukasyhdistykset)	34	79 %	57	59 %	88	71 %
Kuntalaiset (osallistaminen ja osallistava budjetointi)	36	84 %	66	68 %	76	61 %
Toinen kunta	22	51 %	65	67 %	63	51 %

TAULUKKO 6. Yhteistyötahojen maininnat vuosina 2024–2018 kunnan kokoluokittain vertailluna.

Taulukossa 5 esitellään eri yhteistyötaholuokkien mainintojen määrät absoluuttisina lukuina sekä prosentuaalisesti kaikista kilpailuvastauksista kyseisenä tarkastelujaksona. Taulukosta nähdään, että liikunta- ja urheiluseurat ovat kuntien liikuntatoimien tärkein kumppani ja ne mainittiin lähes kaikissa kilpailuvastauksissa. Lisäksi taulukko 6 osoittaa, ettei seurojen kanssa tehtävän yhteistyömainintojen määrällä ollut eroja kuntakoon mukaan. Seurojen kanssa tehdään hyvin moninaista yhteistyötä ohjatun liikunnan järjestämisestä liikuntapaikkojen ylläpitoon. Paikallisten seurojen tekemää työtä kuntalaisten liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi arvostetaan kovasti ja seurat halutaan ottaa myös mukaan liikuntatoimen päätöksentekoon ja toiminnan suunnitteluun.

Aineistossa korostuivat seurojen ja yhdistyksien osallistamisen väylistä etenkin kerran vuodessa kokoontuva seurafoorumi tai seuraparlamentti, mutta käytössä on myös muita yhteistoiminnan väyliä kuten yhteiset aamukahvit tai etäkokoukset. Kilpailuvastauksissa vuosina 2018–2024 mainittiin seurafoorumi tai seuraparlamentti yhteensä yli 60 vastauksessa, mikä kertoo, että tällainen kuulemisen

käytäntö toimii niin suurissa kuin pienissä kunnissa ja on arvostettu yhteistyön kanava. Tulos on linjassa myös TEAviisarin tietojen kanssa, joiden mukaan seurojen edustajien asiantuntijaelin löytyy vaihtelevasti eri kokoisista kunnista ympäri Suomen.

Toiseksi suosituin yhteistyötaho on koulutus ja varhaiskasvatus, jotka mainittiin 95 prosentista kilpailuvastauksista. Etenkin kansalliset ohjelmat kuten Liikkuva koulu, Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva opiskelu sekä Harrastamisen Suomen malli ovat tiivistäneet yhteistyötä liikuntatoimen, koulujen ja päiväkotien kanssa. Lisäksi erilaiset kansalaisopistot mainittiin usein ohjatun liikunnan tuottajana ja niiden rooli koettiin merkittäväksi etenkin keskisuurissa ja pienemmissä kunnissa. Etenkin Harrastamisen Suomen mallin yleistyminen on lisännyt myös koulujen, liikuntatoimen sekä paikallisten seurojen välistä yhteistyötä lasten ja nuorten liikunnan lisäämiseksi. Koulujen, päiväkotien ja liikuntatoimien välinen yhteistyö edellyttää myös kunnan eri toimialojen saumatonta yhteispeliä ja esimerkiksi Liikkuvat-ohjelmien kohdalla kilpailuvastauksissa kerrottiin poikkihallinnollisista ohjausryhmistä, joiden kanssa toimintaa suunnitellaan.

”Liikkuva koulu -työryhmässä on edustus kaikista Naantalin kouluista. Työryhmä tekee esityksiä mm. koulujen pihojen kehittämisestä, välineistön hankkimisesta ja ennen kaikkea yhteistyöstä, joilla mahdollistetaan lasten ja nuorten liikkuminen. Turvalliset koulumatkat kävellen ja pyörällä ovat tällä hetkellä kehittämisen kohteena. Valmistunutta liikenneturvallisuussuunnitelmaa viedään käytännön tasolle ja eri tahoja sitoutetaan toimintaan mukaan. Koulumatkojen lisäksi myös harrastusmatkojen turvallisuutta mietitään yhdessä seurojen kanssa (hiilineutraalimpi kulkeminen, lihasvoimin kulkeminen).” -Naantali, 2022

Kunnan sisäisten osastojen ja toimialojen poikkihallinnollinen yhteistyö olikin kolmanneksi suosituin yhteistyömuoto kilpailuvastauksissa ja se mainittiin 86 prosentissa vastauksista. Taulukosta 6 nähdään, että sisäisen yhteistyön mainintojen määrä on suositumpaa etenkin suurissa ja keskisuurissa kunnissa verrattuna pienempiin kuntiin. Tulos ei kuitenkaan tarkoita, etteikö myös pienemmissä kunnissa tehtäisi yhteistyötä kunnan eri toimialojen sisällä. Mahdollisesti pienissä kunnissa organisaatorakenne on luonnostaan pienempi eikä siiloutumista ole tapahtunut, jonka vuoksi yhteistyö eri toimien kanssa on niin automaattista, ettei sitä ei koeta niin merkitykselliseksi mainita.

Neljänneksi mainituin yhteistyötaho oli yksityinen sektori, eli liikunta ja hyvinvointialan yritykset, jotka mainittiin 81 prosentissa vastauksista. Yritysyhteistyö mainittiin usein kuntalaisille tarjottavien palveluseteleiden ja liikuntaneuvonnan yhteydessä. Lisäksi yritysten kanssa tehdään yhteistyötä erilaisissa liikunta-tapahtumissa ja -messuilla, joissa paikalliset yritykset, seurat ja muut toimijat voivat esitellä toimintaansa kuntalaisille. Taulukko 6 osoittaa, että yksityisen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö on hieman yleisempää suurissa ja keskisuurissa kunnissa verrattuna pieniin kuntiin.

”Ylöjärven hyvinvointipalvelut pilotoi syksyn 2024 aikana Harrastusseteliä aikuisikäisille. Tässä teemme yhteistyötä Pirkanmaan hyvinvointialueen sekä työlli-

syyspalveluiden kanssa. Jaossa on rajattu määrä harrastuseteleitä, joilla on mahdollista päästä maksuttomasti erilaisiin palveluihin. Kokeilussa on mukana useita paikallisia liikunta-alan yrityksiä sekä kaupungin oma uimahalli. Pilotin tuloksia hyödynnetään, kun kaupunki lähtee valmistautumaan Kaiku-kortin käyttöönottoon.” -Ylöjärvi, 2024

Hyvinvointialueen ja sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa mainittiin 72 prosenttia kilpailuvastauksista tullen näin viidenneksi yhteistyötahojen vertailussa. Yhteistyö koski usein terveydenhuollon ennaltaehkäisevää työtä vähän liikkuvien kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Viimeisten vuosien vastauksissa korostui sotepalveluiden, liikuntatoimen ja paikallisten yritysten yhteistyöllä toteutettava liikuntaneuvonta, jota analysoidaan hieman tarkemmin seuraavassa luvussa. Maininnat hyvinvointialueen ja sotepalveluiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä olivat selkeästi suosituimpia suurten ja keskisuurten kuntien keskuudessa (84 % ja 77 % vastauksista) verrattuna pieniin kuntiin (65 % vastauksista).

Kuudenneksi yhteistyötahojen vertailuissa tuli muut verkostot, jotka mainittiin 68 prosentissa kilpailuvastauksista. Tämä yhteistyötaholuokka kattoi muun muassa kyläyhdistykset, seurakunnat ja muut verkostot, jotka eivät sopineet liikunta ja terveystalvueluita tuottaviin seuroihin ja yhdistyksiin. Etenkin kyläyhdistisöt nousivat pienten ja keskisuurien kuntien vastauksissa esiin yhteistyötahona, jonka kanssa järjestetään erilaista ohjattua liikuntaa ja pidetään huolta liikuntapaikoista. Taulukko 6 osoittaa, että muut verkostot korostuivat suurten ja pienten kuntien vastauksissa verrattuna keskisuuriin kuntiin.

Toiseksi vähiten yhteistyötahoista mainintoja sai kuntalaiset 67 prosentilla. Tällä luokalla tarkoitetaan kuntalaisten osallistamista toiminnan suunnitteluun muun muassa osallistavan budjetoinnin tai muun vuorovaikutteisen suunnittelu- ja palautekanavan kautta. Etenkin suurissa kunnissa oli käytössä osallistava budjetointi, jossa kuntalaiset pääsevät itse ehdottamaan ja äänestämään mihin kehityskohteeseen kunnan varoja käytetään. Suurissa kunnissa kuntalaiset yhteistyötahona saivatkin selkeästi enemmän mainintoja (84 %) verrattuna keskisuuriin (68 %) ja pieniin kuntiin (61 %). Pienissä kunnissa osallistamisen väylät olivat usein suuremmat ja esimerkiksi liikuntapaikkoja, kuten skeittipaikkoja ja frisbeegolf ratoja on rakennettu kuntalaisten toiveiden pohjalta.

”Tarina: Vuonna 2019 7- ja 8-vuotiaat Nico ja Luka Lamminen veivät kirjeen, joka oli osoitettu ”pormestarille” – tämä toimitettiin kaupunginjohtajana silloin olleelle Markus Auviselle. Pojat toivoivat skeittirataa. V. - 22 kaupungissa otettiin käyttöön uusi skeitti-/pumptrack-rata. Pojat leikkasivat vihkiäisnauhan. Ehkäpä tämä tarina on osoitus jostain poikkeuksellisesta tavasta huomioda toiveita - kun se vaan on mahdollista.” -Mänttä-Vilppula, 2024

Vähiten mainintoja yhteistyötahoista sai toiset kunnat eli yhteistyö yli kuntarajojen. Toinen kunta mainittiin kuitenkin yli puolissa (57 %) kilpailuvastauksista, mikä kertoo, että yhteistyö lähikuntien kanssa on jokseenkin suosittua ja arvostettua kuntalaisten liikunnallisen elämäntavan edistämisessä. Tulokseen voi

joltain osin vaikuttaa aineiston kilpailullisuuden luonne. Yhteistyö lähikuntien kanssa näyttäisi olevan hieman suositumpaa keskisuurissa kunnissa verrattuna pieniin ja suurin kuntiin. Naapurikuntien kanssa tehdään yhteistyötä ohjatun liikunnan tarjonnassa ja liikuntapaikkojen suunnittelussa ja tarjonnassa sekä jaetaan tietotaitoa erilaisissa verkostoissa. Esimerkiksi pienemmillä paikkakunnilla naapurikuntien uimahalleja hyödynnettiin laajentamaan liikuntapalveluverkkoa ja lisäksi yhteistyötä tehtiin ylikunnallisissa liikuntapaikoissa kuten pyöräilyreittien ja virkistysalueiden hoidossa ja suunnittelussa. Lasten ja nuorten sekä ikäihmisten ohjatun liikunnan kohdalla tehdään niin ikään yhteistyötä lähiseudun kuntien kanssa.

”Keravan kaupunki kilpailuttaa parhaillaan Sipoon kanssa yhteishankkeena isoa monitoimihallia ja jalkapallohallia. Kerava-Sipoo liikuntahallit Oy on valtakunnallisesti merkittävä yhteistyömuoto, joka on vaatinut samanaikaista valmistelua kunnissa, luottamuksen jatkuvaa rakentamista sekä laaja-alaista hankkeesta tiedottamista kummankin kunnan toimijoille, liikuntaseuroille ja luottamushenkilöille. Kun pohditaan liikkumisen olosuhteita, tulisikin tämä kuntiemme käynnistämä valtakunnallisesti poikkeuksellinen ylikunnallinen yhteistyö, huomioida jatkossa myös muissa kunnissa mahdollisena toimintavaihtoehtona [...] Keravan, Järvenpään ja Tuusulan välillä käytössä ovat ylikunnalliset uimahallirannekkeet, jotka käyvät kaikissa Keski-Uudenmaan uimahalleissa. Myös tämä palvelu on valtakunnallisesti ainutlaatuista ja tukee kuntalaistemme arjen aktiivisuutta.”
-Kerava, 2023

”Kunta on järjestänyt keväisin ja syksyisin (7 + 7 kertaa) kaikille avoimet kuljetukset naapurikunnan (Juva) uimahalliin, kunta kustantaa kyydin.” -Sulkava, 2022

”Naapurikuntien kanssa pidetään säännöllisesti palaverieita, joissa keskustellaan kunnissa hyviksi todetuista käytännöistä ja ideoidaan tulevaa. Naapurikuntien kanssa järjestämme vuosittain mm. hiihto- ja juoksuviestit, joihin on perinteisesti osallistunut niin junioreita kuin aikuisiakin. Lisäksi luomme yhdessä käytänteitä, muun muassa viimeisimpänä olemme suunnitelleet liikuntaneuvonnan toteuttamisen tapoja, kun se siirtyi hyvinvointialueilta kuntien vastuulle.” -Juva, 2023

3.3 Valtakunnallisista ohjelmista vakiintuu hyviä käytäntöjä

Valtaosa tunnistetuista vakiintuneista käytännöistä, eli eri kunnissa toistuvista ja liikuntatoimien toimintaan juurtuneista toimintamalleista on lähtöisin valtakunnallisista ohjelmista kuten Harrastamisen Suomen mallista, Liikkuvat-kokonaisuudesta tai Ikäinstituutin Voimaa vanhuuteen -ohjelmasta. Suurin osa hyvistä käytännöistä koskee lapsia ja nuoria sekä ikäihmisiä, kun taas aikuisväestölle kohdennettuja hyviä käytäntöjä on huomattavasti vähemmän. Aikuisväestöä koskevat käytännöt oli usein suunnattu rajatuille kohderyhmille, kuten työttömille, varuspalvelusta suorittaville, maahanmuuttajille tai sukupuoliryhmittäin kohdennetuille ryhmille. Lapsille ja nuorille sekä ikäihmisille suunnattuja vakiintuneita hyviä käytäntöjä esitellään yksityiskohtaisemmin seuraavissa alaluvuissa.

Vastauksien perusteella vakiintuneeksi käytännöksi kuntalaisten liikkeen lisäämiseksi tunnistettiin maksuttoman liikunnan tarjoaminen lapsille ja nuorille, ikäihmisille, maahanmuuttajille, varusmiehille, työttömille sekä vähän liikkuville. Lisäksi kuntien liikuntatoimet tekevät tilasubventioita lasten ja nuorten ohjatun liikunnan järjestämiseksi, eli tarjoavat lapsille ja nuorille ohjattua liikuntaa järjestäville seuroille ja yhdistyksille liikuntatilat maksutta käyttöön. Joissain vastauksissa nostettiin esille, että kuntien liikuntapalveluiden tehtävänä on liikuttaa etenkin heitä, joita perinteinen seuratoiminta tai yksityiset palveluntarjoajat eivät tavoita. Maksuton liikuntatarjonta saattaakin tarkoittaa ilmaista sisäänpääsyä kunnan liikuntapaikoille kuten kuntosalille ja uimahallille tai ohjattua liikuntaa. Usein erityisryhmille tarjotaan passi tai etukortti, jolla pääsee maksuttomasti liikkumaan/kunnan liikuntapalveluihin/kunnan liikuntatarjontaan.

”Liikuntatoimi järjestää liikuntaa niille ryhmille, joita muut toimijat eivät tavoita mm. erityisryhmät. Tilanteista riippuen tehdään erilaisia liikuntaa tukevia ratkaisuja, esim. ukrainalaiset pääsivät maksutta uimaan ja kuntosalille.” – Valkeakoski, 2024

Toinen toistuva vakiintunut hyvä käytäntö kuntien vastauksissa on liikuttavat teemapäivät, tempaukset ja tapahtumat. Liikuttavat tapahtumat ovat usein monilajitapahtumia, joissa paikalliset seurat ja yksityiset palveluntarjoajat pääsevät esittelemään liikuntatarjontaansa kuntalaisille erilaisilla liikuttavilla pisteillä. Tapahtumat ovat hyvä esimerkki kuntien liikuntatoimien tekemästä yhteistyöstä kuntaorganisaation sisällä, kolmannen sektorin ja yksityisen puolen toimijoiden kanssa. Myös erilaiset vuosittain toistuvat haasteet ja teemaviikot ovat suosittuja kuntien vastauksissa.

Myös kuntien liikuntaneuvonnan tunnistettiin vakiinnuttaneen paikkansa liikunnallisen elämäntavan edistämisessä. Kilpailuvastauksissa vuosina 2018–2024 mainittiin liikuntaneuvonta (tai elintapaohjaus) yhteensä 122 kertaa mikä tarkoittaa, että liikuntaneuvonnasta puhuttiin 45 prosentissa kilpailuvastauksista. Tulos on yhteensopiva Liikkuva aikuinen -ohjelman tietolähteen kanssa, jonka mukaan noin puolessa Suomen kunnista järjestetään liikuntaneuvontaa. Koska liikuntaneuvonta nostettiin esiin näin laajasti kilpailuvastauksissa, voidaan tulkita, että se koetaan kuntien liikuntatoimissa kuntalaisten liikunnallista elämäntapaa lisääväksi hyväksi käytännöksi. Lisäksi maksuttomasta liikuntaneuvonnasta kirjoitettiin 27 kilpailuvastauksessa, mikä on edelleen 10 prosenttia kilpailuvastauksista. Liikuntaneuvonnasta puhuttaessa korostettiin hyvinvointialueen ja liikuntatoimen toimivaa yhteistyötä ja hoitopolkua vähän liikkuvien aktivoimiseksi. Liikuntaneuvontaan liittyvien mainintojen tarkempi sisällönanalyysi voisi antaa lisää tietoa liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen toimintamalleista ja hyvistä käytännöistä.

Vakiintuneeksi hyväksi käytänteeksi tunnistettiin myös liikuntavälineiden lainaus. Vuosina 2018–2024 käytäntö mainittiin joka neljännessä kilpailuvastauksessa, mikä kertoo, että se on hyvin suosittua kunnissa liikunnallisen elämäntavan edistämisessä. Kunnista, jotka kertoivat kilpailuvastauksessaan liikuntavälineiden lainauksesta, suurin osa (52 %) oli kokoluokitukseltaan pieniä kuntia. Usein

välinelainoja tehdään yhteistyössä kulttuuritoimen kanssa ja liikuntavälineitä saa lainattua kunnan kirjastosta. Joissain kunnissa lainattavina on hyvin monipuolisesti liikuntavälineitä, kuten fatbike-pyöriä, lasketteluvälineitä tai soveltavan liikunnan apuvälineitä. Lisäksi lainattavana saattaa myös olla kausikortteja ja pääsylippuja liikunta- ja urheilutapahtumiin kuten jalkapallon, koripallon tai jääkiekon paikallisten seurojen otteluihin.

”Meillä on yhteinen toimintamalli erityistukea tarvitsevien tavoittamiseksi ja aktivoimiseksi soveltavaan luontoliikuntaan. Apuvälineiden esim. maastopyörätuoli, lainaus on mahdollista.” -Espoo, 2021

”Kaupunki hankki 24 fatbikea keväällä 2021. Hankinta tehtiin osittain luontoliikuntahankkeen puitteissa, mutta hankinta olisi tehty oletettavasti myös ilman hanketta. Pyörät hankittiin käytettynä, mikä tukee kaupungin strategiaa tavoitteita kiertotalouden suhteen ja noin puolet niistä on ollut kaupunkilaisten lainattavissa kirjastossa toimivasta Liikuttamosta. Toinen puoli pyöristä palvelee kaupunkilaisia ohjattujen matalan kynnyksen pyörälenkkien muodossa. Kesällä 2021 käynnistetyt lenkit perustuvat siihen, että osallistujat saavat käyttöönsä fatbiken sekä kypärän ja ohjattu lenkki tutustuttaa osallistujat maastopyöräilyn saloihin helppoja reittivalintoja pitkin.” -Pori, 2021

Kuntien liikuntapalveluiden digitaalisissa vakiintuneissa käytännöissä korostuu erilaiset kävijä- ja liikenneseurantalaitteet sekä mittaus- ja testauspalvelut, joita tarjotaan etenkin pienemmissä kunnissa kaikille maksuttomasti vuosittain. Lisäksi koronan myötä yleistyivät ohjatut virtuaali- ja etäliikuntaryhmät, jotka pyörivät edelleen useissa kunnissa tarjoten esimerkiksi ikäihmisille ja syrjäseutujen asukkaille mahdollisuuden osallistua ohjatuille liikuntatunneille. Useat kunnan liikuntapalvelut tarjoavat myös maksuttomia liikuntavinkkivideoita sosiaalisen median alustoillaan, ja nämä liikuntavinkit ovat löydettävissä myös erilaisilta kunnan liikuntapaikoilta löytyvien QR-koodien avulla. Etenkin ikäihmisten liikunnasta tai kuntien liikuntatoimien digitaalisuudesta puhuttaessa useissa vastauksissa toistui uimahallien virtuaalijumpat, jotka koetaan erittäin hyvänä laiteinvestointina lisäämässä kuntalaisten omaehtoista liikuntaa. Suhteellisen paljon mainintoja sai myös mobo-suunnistussovellus, jolla kannustetaan omaehtoiseen liikuntaan luonnossa.

3.3.1 Maksuttomuus ja kouluyhteistyö lasten ja nuorten liikkumisen toimenpiteissä

Lapsille ja nuorille suunnatuissa vakiintuneissa hyvissä käytännöissä korostuivat Liikkuva koulu ja Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmien sekä Harrastamisen Suomen mallin toimenpiteet ja käytännöt. Harrastamisen Suomen mallin vakiintuminen oli havaittavissa aineistosta eri vuosia vertailemalla, sillä kun joissakin vuoden 2021 ja 2022 vastauksissa kerrottiin koulun jälkeisen harrastustoiminnan pilotoinnista, jo vuonna 2024 Harrastamisen Suomen mallia toteutti valtaosa kilpailuun osallistuneista kunnista. Joissakin kunnissa koulupäivän jälkeistä liikunnallista harrastustoimintaa järjestetään myös ilman opetus- ja kulttuuriministeriön tarjoamaa hankerahoitusta. Maantieteellisesti harvaan asutuissa

kunnissa koulun jälkeisen harrastustoiminnan mahdollistaminen on edellyttänyt koulukuljetuksien yhteensovittamista.

”Harrastamisen Suomen mallin mukaisen kerhotoiminnan kehittämisessä olemme olleet mukana pilottivaiheesta asti. Kaupunki on maksutta kouluttanut yli 60 lasten liike -ohjaajaa / Liikuntatutoria. Toteutamme kerhot yhteistyössä koulujen, seurojen (myös lähikuntien), yritysten ja kouluttamiemme nuorten kanssa”. -Kälä-joki, 2023

”Meillä pienessä kunnassa eri hallinnonaloilla ei juuri muutoinkaan ole ns. ra- ja-aitoja. Sivistystyö järjestää suoraan koulupäivien jälkeen maksuttomia liikun- takerhoja, joiden jälkeen kaikki kuljetusoppilaat saavat vielä maksuttoman kou- lukuljetuksen kotiin. Näin mahdollistetaan kaikkien halukkaiden osallistuminen, jolloin työssäkäyvien vanhempienkin arki sujuvoituu [...] Se, että koulusta suoraan voi jäädä erilaisiin liikuntakerhoihin, saaden vielä sen jälkeen ilmaisen koulukulje- tuksen kotiin on vertaansa vailla.” -Siikainen, 2023

Liikkuva koulu -ohjelman hyvistä käytännöistä esiin nousivat koulun personal trainer -toiminta, pidennetyt liikuntavälitunnit, ohjattu välituntitoiminta (liikun- tavälkkäri, sporttikaveri tms.) sekä koulujen lainattavat liikuntavälineet. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman käytännöistä aineistosta nousi esiin varhaiskasva- tuksen henkilöstölle, kuten opettajille, lastenhoitajille ja perhepäivähoitajille tarkoitetut koulutukset lasten liikunnallisen elämäntavan ja motoristen taitojen vahvistamiseksi.

”Esi- ja perusopetuksessa on käytössä jokapäiväinen pidempi liikuntavälitunti, jolloin omatoimisen liikkumisen lisäksi tarjotaan ohjattua liikuntatoimintaa. Toi- mintaa ohjaavat sekä koulun aikuiset että vertaisohjaajat, välkkärit [...] Konnevesi oli vuonna 2022 yksi kolmesta Liikkuvan koulun kehittäjäkunnista. Tämän pilot- titoiminnan myötä kehitimme MOVE-reagointimallia, käynnistimme tukitoimia MOVE-mittausten tulosten perusteella, vahvistimme Liikkuvan koulun roolia opis- keluhuollossa ja järjestimme opettajille koulutusta toiminnallisista opetusme- netelmistä. MOVE-reagointimallin mukaan oppilaanmittaustulokset toimitetaan vanhemman luvalla kouluterveydenhoitajalle. Heikkoja tuloksia saavat lapset ohjataan liikuntakerhoihin ja/tai liikuntaneuvontaan.” -Konnevesi, 2021

Vakiintuneena käytäntönä aineistossa toistui myös lasten ja nuorten mak- suttomaan liikuntaan oikeuttavat etukortit, niin kutsutut nuorisopassit. Tällä tarkoitetaan usein puhelimeen ladattavaa sovellusta, jonka kautta pystytään myös viestimään kohderyhmälle ajankohtaisista asioista, liikuntatapahtumista ja -tarjonnasta. Myös erilaiset haettavat etusetelit, stipendit tai muut etuihin oi- keuttavat järjestelyt nousivat esiin. Lisäksi useissa vastauksissa nostettiin esille erilaiset maksuttomat koko perheen liikuntaryhmät, esimerkiksi perhepeuhut tai perhehulinat, jotka tarjoavat turvallisen ja liikunnallisen tilan lapsen ja vanhem- man yhteiseen liikuntahetkeen.

”Jokainen 5.-9. -luokkalainen voi ladata kännykkäänsä Nuorisopassin, jolla saa maksuttomia etuja liikuntaan ja kulttuuriin. Passilla pääsee maksutta muun

muassa uimaan, keilaamaan, kuntosalille, ryhmäliikuntatunneille sekä kokeilemaan eri urheiluseurojen harrastuksia. Lisäksi saa maksuttomia terveellisiä välipaloja. Passi tarjoaa rahallisesti merkittävän etuuden oppilaille. Nuorisopassi-ikäisistä noin kahdestatuhannesta oppilaasta 75 prosenttia käyttää sovellusta aktiivisesti. Etujen suunnittelussa on kuunneltu nuorten toiveita ja sisältöä kehitetään jatkuvasti, jotta saataisiin passille vielä enemmän käyttäjiä. Nuorten toivomuksesta laajennamme tänä syksynä nuorisopassin myös lukion ja ammatikoulun opiskelijoille. Passien avulla tavoitamme nuoria, jotka eivät välttämättä halua osallistua säännölliseen ja ohjattuun harrastamiseen, vaan haluavat liikua ja kokeilla eri lajeja omatoimisesti kavereiden kanssa. Viestimme helposti sovelluksen avulla erilaista tapahtumista ja esimerkiksi uusista alkavista liikuntaryhmistä. Muun viestinnän lisäksi Nuorisopassi tavoittaa nuoria ja lisää heidän tietoisuuttaan eri liikuntamahdollisuuksista.” -Rauma, 2023

3.3.2 Vertaisohjaus ja digiratkaisut ikäihmisten liikunnan tukimuotoina

Ikäihmisten liikunnallisen elämäntavan vahvistamiseksi vakiintuneita hyvinä käytäntöinä tunnistettiin etenkin maksuttomien liikuntapaikkojen, usein kuntosalin ja uimahallin, tarjoaminen, vertaisohjaajatoiminta, ulkoiluystävätoiminta ja erilaiset virtuaalijumpat. Useat näistä eri vastauksissa toistuvista hyvistä käytännöistä ovat vakiintuneet kuntien toimintaan edelleen käynnissä olevan tai aikaisemman Ikiliikkuja tai Voimaa vanhuuteen -ohjelman kautta. Esimerkiksi vertaisohjaaja mainittiin 19 prosentissa vuosien 2021–2024 kilpailuvastauksissa. Lisäksi lähes kaikissa ikäihmisille kohdennetuissa hyvissä käytännöissä kerrottiin joko kokonaan maksuttomista liikuntapaikoista tai seniorikortista, eli erilaisista alennus- tai etukorteista, joita myönnetään ikääntyneille henkilöille.

Lisäksi useassa kunnassa on esimerkiksi erilaisten hankkeiden ja kokeilujen kautta hankittu kotona asuville senioreille tabletteja, joiden avulla he voivat osallistua yhteisille sosiaalisille livejumppatuokioille tai katsoa kunnan liikuntapalveluiden ennalta laatimia jumppavideoita. Ikäihmisten kohdalla mainittiin myös usein uimahallien virtuaaliset vesijumppalaitteet, jotka mahdollistavat omatoimisen vesiliikunnan.

”Liikuntapalvelut olivat mukana kaupungin digipalvelukokeilussa, jossa kotihoidon asiakkaille tuotiin kaupungin palveluja kotiin heille toimitettujen päätelaitteiden avulla. Noin kymmenen asiakasta pääsi viikoittain jumppamaan tuolijumppaa liikunnan ammattilaisen ohjaamana. Ohjaus oli vuorovaikutteista, eli ei perinteistä striimausta. Asiakkaat saivat jutella keskenään sekä ohjaajan kanssa, jolloin liikuntahetki oli samalla tärkeä sosiaalinen tilanne. Liikuntapalvelut ovat jatkossakin mukana tällaisessa toiminnassa, mikäli se jatkuu. Suunnitelmia on olemassa.” -Ylöjärvi, 2023

Niin ikään erilaisten liukuesteiden tai hiekotussepelin jakaminen sekä tasapainoa ja pystyssä pysymistä tukevat liikuntaryhmät nousivat aineistossa esiin. Etenkin maantieteellisesti harvaan asutuissa ja laajoissa kunnissa hyviksi käytännöiksi nostettiin senioreiden yhteiset kuljetukset uimahallille tai kuntosalille. Jossain tapauksissa yhteistyötä tehdään myös naapurikuntien kanssa, ja mikäli kunnasta

ei löydy esimerkiksi omaa uimahallia järjestetään kyytejä lähikunnan liikuntapalveluiden ääreen.

”Laajassa kunnassa välimatkat aiheuttavat ongelmia, joten senioreille (voi käyttää muutkin) on järjestetty kauempaa maksuttomia liikuntakuljetuksia kaksi kertaa viikossa päiväaikaan uimahallille. Pikkubussit ovat olleet lähes aina täynnä. Kuljetuksissa hyödynnetään koululaisliikenteen busseja.” - Hollola, 2023

”Sotkamossa kirjoilla olevilla eläkeläisillä on oikeus käyttää Sotkamon kunnan sisäistä joukkoliikennettä maksutta ja lisäksi yli 70-vuotiaiden uimavuoro on maksuton. Yhteistyössä kuljetuksen suunnittelun ja liikuntapalveluiden kanssa on mahdollistettu aikataulu niin, että seniorit pääsevät Sotkatilla (paikallisbussi) uimahallille uimaan yli 70-vuotiaiden uimavuorolle ja takaisin kotiin.” -Sotkamo, 2023

4 Johtopäätökset

4.1 Yhteenveto kuntien liikuntapalveluiden kehityksestä ja nykytilasta

Suomen liikkuvien kunta -kilpailun vastauksista saa hyvän katsauksen kuntien liikuntapalveluiden nykytilaan. Analyysivaiheen aikaiset muistiinpanot helpottavat myös ajallisen vertailun ja kehityskuvan muodostamista. Isossa kuvassa kilpailuvastauksissa on havaittavissa Suomen kuntien liikuntatoimien moninaisuus. Hyvien käytäntöjen lukumääriä silmäillessä vaikuttaa siltä, että pienissä kunnissa toiminta keskittyy senioreille, kun taas suurissa kunnissa sitä vastoin enemmän lapsille, nuorille ja perheille. Tämä havainto on yhteneväinen Suomen kuntien ikärakenteen ja alueellisen kehityksen kanssa. Hyvien käytäntöjen analyysiin perustuen vaikuttaa siltä, että kuntien liikuntatoimien toiminta keskittyy etenkin heikommassa asemassa olevien väestöryhmien liikuttamiseen, joilla ei ole välttämättä mahdollisuutta käyttää yksityisten liikuntapalvelujen tarjontaa tai joita perinteinen seuratoiminta ei tavoita. Toiminta keskittyy etenkin vähän liikkuviin, jolloin tarkoituksena on poistaa erilaisia liikkumisen esteitä. Usein keinona on edullisten tai maksuttomien liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen erityistä tukea tarvitseville.

Suomen liikkuvien kunta -kilpailun aineistossa on viitteitä siitä, että vuoden 2023 hyvinvointialueuudistus on vaikuttanut kunnan ohjattujen liikuntapalveluiden painopisteen siirtymiseen yhä enemmän ennaltaehkäisevän palvelun tuottajaksi. Kunnan liikuntapalvelut tuottavat monipuolisia, matalankynnyksen liikuntapalveluita, jotka mahdollistavat helpon harrastamisen sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisen. Lisäksi vastauksissa korostuivat kansalliset ohjelmat kuten Harrastamisen Suomen malli, Liikkuvat-kokonaisuus sekä Ikäinstituutin Voimaa vanhuuteen -ohjelma. Ohjelmat näyttävät vakiinnuttaneen toimintansa kuntien liikuntapalveluissa ja tarjoavat vastauksien perusteella arvostettuja ja toimivia käytäntöjä eri-ikäisten kuntalaisten liikuttamiseksi. Vastauksista myös ilmenee, että ohjelmien hyväksi havaitut käytännöt ovat jääneet pysyväksi toiminnaksi.

Esimerkiksi Harrastamisen Suomen mallin vakiintuminen näyttäytyi selkeästi aineistossa aikavälillä 2021–2024. Joissakin vuoden 2021 ja 2022 vastauksissa kerrottiin koulun jälkeisen harrastustoiminnan pilotoinnista, mutta vuonna 2024 Harrastamisen Suomen mallia toteutti jo valtaosa kilpailuun osallistuneista kunnista. Samoin Liikkuva koulu -ohjelman käytännöt, kuten koulun personal trainer toiminta, liikuntavälitunnit, ohjattu välituntitoiminta ja koulujen lainattavat liikuntavälineet, sekä Ikiliikkuja ja Voimaa vanhuuteen -ohjelmien käytännöt, kuten vertaisohjaajatoiminta, ulkoiluystävä ja virtuaalijumppat, toistuivat lisääntyvässä määrin tuoreimmissa vastauksissa. Tällaiset valtakunnallisten ohjelmien tuomat hyväksi havaitut ja vaikuttavat käytännöt yhtenäistävät kuntien liikuntatoimien toimintaa kansalaisten liikkeen lisäämiseksi.

Aineistoon pohjautuen vaikuttaa siltä, että kuntien liikuntatoimien rooli liikunnallisen elämäntavan edistämisessä on muuttunut yhä enemmän resurssien

ja olosuhteiden tarjoajasta kohti liikunnan ja hyvinvoinnin kokonaisuuksien organisointia. Tämän selvityksen tulokset osoittavat, että kunnissa tehdään hyvin moninaista yhteistyötä poikkihallinnollisesti muiden julkisten toimijoiden, kolmannen, neljännen sekä yksityisen sektorin kanssa. Eniten mainintoja yhteistyötahoista saivat liikuntaseurat sekä muut liikunta- ja terveystieteisiin keskittyvät yhdistykset, koulutus sekä varhaiskasvatus. Myös poikkihallinnollinen yhteistyö kuntaorganisaation sisällä eri toimialojen kanssa korostuu kuntalaisten liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi.

Kun esimerkiksi ohjattua liikuntaa järjestävät yhä moninaisemmat tahot varhaiskasvatuksesta eläkeläisjärjestöihin ja yksityisistä palvelutarjoajista seuroihin sekä kansalaisopistoihin, on kuntien liikuntatoimilla yhteistyössä muiden toimialojen sekä hyvinvointipalveluiden kanssa fasilitaattorin rooli. Lisäksi kuntien liikuntapaikkojen ylläpidosta vastaa kuntien liikuntatoimen ja teknisten palvelujen lisäksi yhä enenevässä määrin seurakunnat, yhdistykset sekä yksityiset toimijat. Lisääntynyt yhteistyö ja verkostotyöskentely liikkeen edistämiseksi näkyy tuloksissa sekä yhteistyötahojen keskiarvoisessa määrässä ja moninaisuudessa että vastauksissa korostuneena toiminnan yhteiskehittämisenä eri toimijoiden kanssa.

Aineistosta käy myös ilmi, että toiminnan ja liikuntapaikkojen suunnittelussa kuullaan eri yhteistyötahoja ja kuntalaisia. Seuraparlamentti, seurafoorumi tai muu säännöllinen seurojen kuulemisen käytäntö toimii niin suurissa kuin pienissä kunnissa ja on arvostettu yhteistyön kanava. Seurojen ohella myös muita yhdistyksiä ja yhteisöjä kuten eläkeläisjärjestöjen paikallisyhdistyksiä ja kyläyhdistyksiä kuullaan toiminnan suunnittelussa sekä liikuntapaikkojen kehittämisessä säännöllisesti. Lisäksi suuremmissa kunnissa on käytössä osallistuva budjetointi kuntalaisten osallistamiseksi palveluiden ja olosuhteiden kehittämiseen, kun taas pienemmissä kunnissa osallistamisen väylät ovat suurempia toiveiden ja palautteiden kuulemista.

Vaikka Suomen liikkuvien kuntien -kilpailun luonteenomaisesti vastauksissa pyritään tuomaan esiin oman kunnan toimintaa myönteisessä valossa, tekee aineisto samalla näkyväksi, kuinka tärkeäksi ja arvostetuksi kuntien tehtävä asukkaiden liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi koetaan. Etenkin erilaiset haasteet, tempaukset, teemaviikot ja tapahtumat korostavat kunnan yhteisöllisyyttä ja ne koetaan tärkeäksi osaksi liikuntatoimen toimintaa kuin myös koko kunnan identiteettiä. Etenkin pienemmissä kunnissa vuosittaiset liikuntatapahtumat korostuivat kilpailuvastauksissa ja niiden järjestämistä arvostettiin kunnan rajallisista resursseista huolimatta. Viimeisimpinä vuosina mainittiin Unelmien liikuntapäivä, jolloin kunnassa järjestetään monipuolisesti maksutonta liikuntatarjontaa kaiken ikäisille yhteistyössä useiden eri toimijatahojen kanssa. Lisäksi Suomen liikkuvien kuntien -kilpailun tuoreemmissa vastauksissa nousi aikasarjan aiemmista vuosista poiketen esiin monilajisuus. Erilaisia lajikokeiluja tarjotaan liikunnallisissa tapahtumissa tai kouluille saapuvilla tempauksilla. Monilajikokeilut tarjotaan yhteistyössä useiden eri seurojen ja yksityistenkin palveluntarjoajien kanssa, mikä kuvastaa jälleen kunnan liikuntatoimien fasilitaattorin roolia.

4.2 Jatkotutkimus- ja kehitysideoita

Aineiston rajoitteena tunnistettiin vuosittainen vaihtelu kilpailuun osallistuneissa kunnissa, kilpailun teemoissa sekä kilpailukysymyksissä, minkä vuoksi kuntien liikuntatoimien kehitystä vuodesta 2017 vuoteen 2024 oli haastavaa analysoida. Yksi ratkaisu liikuntatoimien kehityksen synteessin tekemiseksi olisi seuraavaksi analysoida syvällisemmin useammin kuin neljä kertaa kilpailuun osallistuneita kuntia, joita oli kaikkiaan 11 kuntaa. Yhden kunnan eri vuosien vastauksista voitaisiin tunnistaa keskeisiä teemoja ja muutostrendejä, ja eri vuosien vastauksia voitaisiin luotettavammin vertailla keskenään.

Selvityksen aineistossa korostui kuntien liikuntaolosuhteiden arvostus ja useissa kilpailuvastauksissa pääpaino oli monipuolisten liikuntapaikkojen kuvailussa. Kattavasta aineistosta olisikin mielenkiintoista tarkastella, mitkä liikuntapaikkatyytit korostuvat vastauksissa sekä analysoida onko näiden arvostuksessa eroa esimerkiksi kuntakoon, liikuntabudjetin tai kuntatyytin mukaan. Tällainen tarkastelu mahdollistaisi myös vertailun liikuntapaikkatyyteittäin, ja analyysi voisi tuottaa esimerkiksi tietoa siitä, missä suhteessa arvostetaan luonnon virkistyskäyttöalueita, lähiliikuntapaikkoja tai rakennettuja suurempia liikunta-, jää- ja uimahalleja.

Lisäksi jatkotutkimuksissa voitaisiin syventyä kuntien liikuntatoimien organisointumiseen ja etenkin lisääntyneeseen poikkihallinnolliseen yhteistyöhön. Tässä tutkimuksessa tarkastelu rajattiin eri yhteistyötahojen tunnistamiseen ja määrälliseen analyysiin yhteistyötahojen mainintojen määrästä, mutta jatkotutkimuksissa voitaisiin analysoida myös eri yhteistyötahojen kanssa tehtävää yhteistyötä laadullisesti. Tällainen tarkastelu antaisi yksityiskohtaisempaa tietoa liikuntatoimien käytännön työn organisoinnista. Tässä selvityksessä myös tunnistettiin ja laskettiin liikuntaneuvontaan ja elintapaohjaukseen, maksuttomaan liikuntaneuvontaan sekä seurafoorumeihin liittyvät maininnat kilpailuvastauksista. Valmiiksi kootun aineiston pohjalta voitaisiinkin seuraavaksi tarkastella, miten kuntien vastauksissa kuvataan esimerkiksi liikuntaneuvonnan organisointumista ja yhteistyötä hyvinvointialueen sekä seuratoimijoiden kanssa.

Liite. Poimintoja kuntien liikuntatoimien hyvistä käytännöistä

Kunta	Vuosi	Tiivistys	Ote kilpailuvastauksesta
li	2024	Luonnonvesiuimala esimerkiksi koulujen uimaopetuksen käytössä	Iijokeen juuri rakennettu luonnonvesiuimala tukee yhteisöllistä liikkumista ja tarjoaa kuntalaisille paikan uida turvallisesti ympäri vuoden. Tämä uimala toimii myös koulujen uimaopetuksen paikkana ja on esimerkki lin innovatiivisista liikuntapaikkaratkaisista, jotka yhdistävät luonnon ja liikunnan.
li	2024	Lasketteluvälineiden lainaus ja ohjattu laskukoulu vähävaraisille lapsille	Yhtenä keskeisenä ajatuksena meillä on koko ajan ollut monimuotoisuuden tukeminen myös taloudellisen näkökulman kautta. Iissä asuu paljon perheitä, jotka ovat sosioekonomisesti huonommassa asemassa. Iissä on toiminut jo kymmenen vuoden ajan Liikkuva koulu -välinelainaamo. Lainaamoon on hankittu vuosien varrella liikuntavälineitä lasten ja nuorten käyttöön ajatellen kunnan vihreitä arvoja ja luontoliikkumista. Koulut voivat lainata oppilailleen lainaamosta täydelliset retkeilyvarusteet, fatbikeja (fatbike-peräkärry, jossa 30 pyörää) ja lumikenkiä maastoliikkumiseen, frisbeen kiekkosalkkuja, lumilautailuvälineitä, kajakkeja ja kanootteja jne. Lainaamon välineet ovat kovassa käytössä kiertäen eri kouluilla. Hiihtolomalla olemme jo vuosien ajan järjestäneet lumilautailukoulun paikalliseen Tikkamäkeen. Siellä on opastusta laskemiseen ja kunnan välineistö käytössä. Näin myös sellaisilla lapsilla, joilla ei ole varaa päästä rinnekeskukseen, saavat kuitenkin lomalla kokea laskemisen riemua.
Juuka	2024	Liikunnallinen kesäleiri senioreille	Sennuleiri järjestettiin yhteistyössä kunnan liikuntapalvelujen sekä kohtaamispaikka Ellinkulman kanssa. Sennuleiri herätti erittäin paljon kiinnostusta ja osallistujia oli noin 20. Sennuleirillä +65-vuotiaat leiriläiset pääsivät kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja huumoria unohtamatta.
Valkeakoski	2024	Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnallisin keinoin yhteistyössä yhdistyksien kanssa	On tehty yhteistyötä Tulip Ry:n kanssa maahanmuuttajien sopeutumista varten. Tulip on yhdistys, joka haluaa auttaa maahanmuuttajia sopeutumaan paikkakunnalle ja löytämään mieluisia liikuntaharrastuksia. Yhdistys on järjestänyt mm "Olympialaiset" joihin osallistui sekä paikallisia että maahanmuuttajia. Lisäksi heillä ajatuksena järjestää pipolätkäturnaus. Liikuntatoimi järjestää liikuntaa niille ryhmille, joita muut toimijat eivät tavoita mm. erityisryhmät. Tilanteista riippuen tehdään erilaisia liikuntaa tukevia ratkaisuja. Esim. ukrainalaiset pääsivät maksutta uimaan ja kuntosalille.
Lieto	2024	Lukion liikunnan-ohjauskurssilaiset toimivat liikuntapalvelujen apuohjaajina	Lukiossa on oma kurssi liikunnanohjauksesta ja nämä kurssilaiset toimivat myös liikuntapalvelujen apuohjaajina esim. koulujen loma-aikojen toiminnan järjestämisessä. Lukion liikuntakurssilaisten järjestämät senioreiden, kehitysvammaisten ja lasten tapahtumat.

Kunta	Vuosi	Tiivistys	Ote kilpailuvastauksesta
Mikkeli	2024	Senioreiden ryhmämuotoinen elintapaohjaus yhdessä hyvinvointialueen ja yritysten kanssa	Senioreiden ryhmämuotoista elintapaohjausta on kehitetty jo muutaman vuoden ajan ja se toteutetaan yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Kuntosaliyrittäjien kanssa käymme parhaillaan keskustelua, miten saisimme siirrettyä sujuvasti senioreiden elintapaohjausasiakkaat yrittäjien hoteisiin elintapaohjaukseen liittyvän kahden kuukauden tehokuntosalijakson päätyttyä. Ryhmämuotoisesti toteutettu kuntosalijakso, kun on hionut ryhmän hyvin yhteen ja heillä on kova into jatkaa liikkumista samassa porukassa toisiaan tsempten. [...] Samoihin aikoihin alkoi valmistua Vertaisohjaaja -koulutuksen käyneitä senioreita, jotka tulivat apuohjaajiksi viikoittaiselle vuorolle. Näin toimintoja saatiin toteutettua sujuvammin. Lisäksi vertaisohjaajat liikuttivat omia ryhmiään kuka missäkin päin kaupunkia. Viimeisten vuosien aikana senioriliikuntavuoroa on alettu toteuttaa myös vanhoissa liitoskunnissa, Haukivuorella 2021, Ristiinassa 2022 ja Anttolassa 2024. Tämä kaikki on mahdollista vain yhteistyöllä. Nykyään kaupungin liikunnanohjaaja ainoastaan koordinoi vuoroja ja itse toteutuksesta vastaa eri yhdistykset ja vertaisohjaajat. Kullakin vuorolla vapaaehtoiset ja vertaisohjaajat ovat korvaamaton apu heidän valmistellessaan alueet toimintaa varten. Voidaan sanoa, että liikuntavuorot ovat toimijoiden ja liikkujien yhteisöllinen voimannäyte. Eikäpä tässä toiminnassa ole myöskään rakkaustarinoilta välttytty, samanhenkiset seniorit kun ovat löytäneet toisensa harrastuksen parista.
Naantali	2024	Kuudesluokkalaisten tapaamiset ja keskustelu uuden elämänvaiheen liikunnallistamisesta	Kuudesluokkalaiset oppilaat tavataan toukokuussa kasvokkain heidän omassa koulussa. Tapaaminen on tärkeä, koska edessä on yläkouluun siirtyminen, uusi koulutalo ja uudet luokkakaverit. Tapaamisessa keskustellaan harrastamisesta, toiveista ja ajatuksista uuden elämänvaiheen kynnyksellä. Syksyisin liikuntapalveluiden henkilökunta tapaa kaikki alakoulujen oppilaat luokittain aktiivivarttien merkeissä, jolloin koko luokka liikkuu aktiiviradalla ja vartin päätteeksi jaetaan kaikille tulevan kauden harrastusesite, jossa on sekä kaupungin että seurojen matalan kynnyksen harrastustoiminta.
Ylöjärvi	2024	Harrastusseteleitä aikuisille yhteistyössä hyvinvointialueen ja työllisyyspalveluiden kanssa	Ylöjärven hyvinvointipalvelut pilotoi syksyn 2024 aikana Harrastusseteliä aikuisikäisille. Tässä teemme yhteistyötä Pirkanmaan hyvinvointialueen sekä työllisyyspalveluiden kanssa. Jaossa on rajattu määrä harrastusseteleitä, joilla on mahdollista päästä maksuttomasti erilaisiin palveluihin. Kokeilussa on mukana useita paikallisia liikunta-alan yrityksiä sekä kaupungin oma uimahalli. Pilotin tuloksia hyödynnetään, kun kaupunki lähtee valmistautumaan Kaiku-kortin käyttöönottoon.
Ylöjärvi	2024	Liikuntasalit syntymäpäiväjuhliin	Syksyllä 2024 otettiin käyttöön liikuntasynttärrikassi, jota voi lainata varatessaan liikuntasalin lapsen syntymäpäivää varten. Tällä liikuntasalin vuokraan kuuluvalla lisäpalvelulla pyrimme saamaan lisää liikettä saleihin. Liikuntasalisynttärarit mahdollistavat yhdessä liikkumisen kavereiden ja perheen kanssa. Panostamme muutoinkin entistä enemmän liikuntasalien vuokraamisen markkinointiin ennen kaikkea perheille ja kaveriporukoille.

Kunta	Vuosi	Tiivistys	Ote kilpailuvastauksesta
Hanka-salmi	2023	Lasten liikuntakerho aikuisten liikkua	Yhtenä kokonaan uutena toimintamallina Hanka-salmelle on vuosina 2022-2023 luotu Koko perhe liikkuu -konsepti yhteistyössä 4h-yhdistyksen kanssa. Malli tarjoaa perheille mahdollisuuden liikkua joko yhdessä tai niin, että lapset voivat turvallisesti ja virikkeellisesti liikkua valvotussa ympäristössä, sillä aikaa, kun aikuiset käyvät lenkillä tai vaikkapa kuntosalilla.
	2023	Videokampanja kunnan liikuntamahdollisuuksista kunnanjohtajan esimerkillä	Kuntalaisten vapaaseen käyttöön on kunnan YouTube-kanavalla julkaistu monipuolinen videosarja helppoista harjoitusohjelmista (kahvakuula, porrastreeni, keppijumppa, ulkokuntosalin treenivinkkejä...). Samalla kanavalla on julkaistu vuosina 2021-2022 toteutettu 10-osainen ”Matti kesäkuuntoon”-sarja, jossa kunnanjohtajan persoonalla huumorinkin keinoin esitellään Hankasalmen liikuntamahdollisuuksia sekä liikunta- ja hyvinvointialan palvelutarjontaa
Hirven-salmi	2023	Paikallislehdessä valokuvasuunnistus	Paikallislehdessä julkaistu valokuvasuunnistus, jossa tehtävänä on etsiä valokuvavihjeiden avulla rastit. Suunnistuksen tarkoituksena on kannustaa kuntalaisia liikkeelle luontoon kävellessä tai pyöräillen.
Hollola	2023	Senioreille ilmaiskuljetukset uimahallille koulubussilla	Laajassa kunnassa välimatkat aiheuttavat ongelmia, joten senioreille (voi käyttää muutkin) on järjestetty kauempaa maksuttomia liikuntakuljetuksia kaksi kertaa viikossa päiväaikaan uimahallille. Pikkubussit ovat olleet lähes aina täynnä. Kuljetuksissa hyödynnetään koululaisliikenteen busseja.
Juva	2023	Toiminnan ja liikuntaneuvonnan käytänteiden suunnittelu yhdessä naapurikuntien ja paikallisten yritysten kanssa	Naapurikuntien kanssa pidetään säännöllisesti palaverieita, joissa keskustellaan kunnissa hyviksi todetuista käytännöistä ja ideoidaan tulevaa. Naapurikuntien kanssa järjestämme vuosittain mm. hiihto- ja juoksuvierit, joihin on perinteisesti osallistunut niin junioreita kuin aikuisiäkin. Lisäksi luomme yhdessä käytänteitä, muun muassa viimeisimpänä olemme suunnitelleet liikuntaneuvonnan toteuttamisen tapoja kun se siirtyi hyvinvointialueilta kuntien vastuulle. Lisäksi pyrimme tekemään yhteistyötä paikallisten yrittäjien kanssa. Yhteistyössä toimijoiden kanssa on sovittu erilaisista periaatteista. Ohjataan kuntalaisia yritysten palveluiden pariin tuomalla heitä tasapuolisesti eriin eri tilanteissa. Yritämme kaikki liikuntapalveluille ostopalveluna hankittavat palvelut ostaa paikallisilta toimijoilta. Yhteistyöpalaverissa pohditaan myös erilaisia tapoja miten kunta voisi edesauttaa heidän toimintaansa, kuten rakentamalla tiettyjä liikuntapaikkoja ja huomioimalla rakentamisessa yrittäjien tarpeita
Kalajoki	2023	Liikunnallisen elämäntavan edistämisen vaatimukset uudisrakentamisessa	3) Varhaiskasvatuksen palveluverkkouudistus ja uusien varhaiskasvatuskeskusten liikunnalliset piha-alueet ja tilat. Palveluverkkouudistuksessa rakennetaan kaksi varhaiskasvatuskeskusta, jotka rakentuvat Marttilantielle Kalajoen keskustassa ja Raumankarin koulun yhteyteen Himangan keskustajamassa. Liikunnallisen elämäntavan vaatimukset on huomioitu uudisrakentamisessa ja piha-alueiden toteutuksessa. Raution monitoimitalon yhteyteen toteutettiin (21-22) varhaiskasvatusyksikkö, jonka piha-alueet sekä liikuntasali rakennettiin moderneiksi liikkumisympäristöiksi.

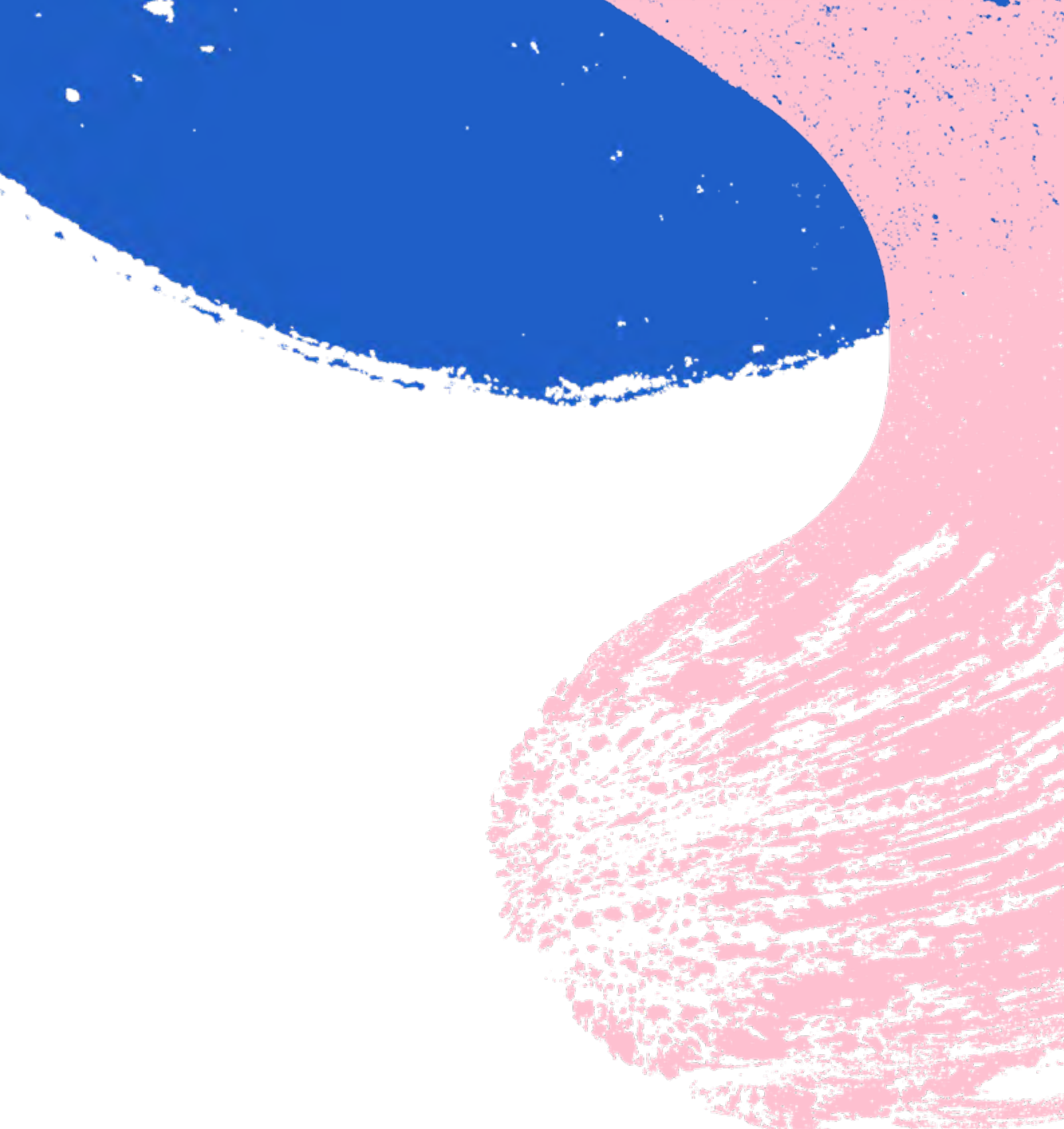
Kunta	Vuosi	Tiivistys	Ote kilpailuvastauksesta
Kerava	2023	Koulujen opetussuunnitelmiin kirjattu jokaisen oppilaan oikeus päivittäiseen taukoliikuntaan	Uusimpana fyysistä aktiivisuutta edistävänä toimenpiteenä on opetussuunnitelmaan kirjattu jokaisen oppilaan oikeus päivittäiseen taukoliikuntaan; Keravan kaupunki on investoinut Keppi & Porkkana -hyvinvointimalliin, joka liikuttaa päivittäin jokaista keravalaisista perusopetuksen lasta ja nuorta eskarista lukioon. Liikuntahetkiin osallistuu myös opetuksen henkilöstö. Keravan kaupunki on kirjannut perusopetuksen perusteisiin, että jokaisella keravalaisella oppilaalla on päivittäin oikeus taukoliikuntaan. Keppi & Porkkana on levinnyt liikuttamaan kaupunkilaisia laajemmin myös keravalaisiin koteihin vanhempainiltojen ja lasten ”keppijumppakotiläksyen” myötä.
Kerava	2023	Viherlupa: kaavoituksessa tarkastetaan 300 metrin etäisyys viheralueelle	Kaupungin julkinen ulkotila suunnitellaan kaavavaiheessa jalankulkua ja pyöräilyä edistäväksi. Keravalla noudatetaan viherlupausta eli ”jokaisella kuntalaisella enintään 300 metriä lähimmälle viheralueelle”, mikä tarkistetaan kaavatyön aikana. Kaavoituksessa vaaditaan pyöräpysäköintiä niin liike- ja palvelutuihin kuin asumisen yhteyteen. Osana viherkaavaa jokaiselle asuinalueelle on hahmotettu lähiliikuntaa tukeva virkistysreitti.
	2023	Ylikunnallinen yhteistyö liikuntapaikkarakentamisessa sekä liikuntapaikkamaksuissa	Keravan kaupunki kilpailuttaa parhaillaan Sipoon kanssa yhteishankkeena isoa monitoimihallia ja jalkapallohallia. Kerava-Sipoo liikuntahallit Oy on valtakunnallisesti merkittävä yhteistyömuoto, joka on vaatinut samanaikaista valmistelua kunnissa, luottamuksen jatkuvaa rakentamista sekä laaja-alaisista hankkeista tiedottamista kummankin kunnan toimijoille, liikuntaseuroille ja luottamushenkilöille. Kun pohditaan liikkumisen olosuhteita, tulisikin tämä kuntiemme käynnistämä valtakunnallisesti poikkeuksellinen ylikunnallinen yhteistyö, huomioida jatkossa myös muissa kunnissa mahdollisena toimintavaihtoehtona; Keravan, Järvenpään ja Tuusulan välillä käytössä ovat ylikunnalliset uimahallirannekkeet, jotka käyvät kaikissa Keski-Uudenmaan uimahalleissa. Myös tämä palvelu on valtakunnallisesti ainutlaatuista ja tukee kuntalaistemme arjen aktiivisuutta.
Kiuruvesi	2023	Maksuton liikunnanohjaajan uimaopetus yhteistyössä päiväkotien ja koulujen kanssa	Liikuntapalvelut tekee hyvää yhteistyötä uimaopetuksen saralla varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa. Kiuruvedellä jo päiväkotikiikarit pääsevät liikunnanohjaajien ohjaamille uintitunneille. Uimassa käyvät päiväkodit sekä avoimen päiväkodin lapset vanhempineen ja mikä parasta, vanhemmille toiminta on maksutonta. Varhaisella iällä uimahalliin totuttautumisella saamme perheet innostumaan vesiliikunnasta. Kouluikäiset jatkavat erinomaista uimaopetusta kaikilla luokka-asteilla. Alakoululaiset osallistuvat lukuvuoden aikana uimaopetukseen 8-10 kertaa. Uimaopetus järjestetään aina yhdelle luokalle kerrallaan ja kaikki altaat ovat opetusryhmän käytettävissä. Opetuksesta vastaa jokaisella kerralla kaksi koulutettua liikunnanohjaajaa. Koululaisten uimataito on aivan huippuluokkaa!

Kunta	Vuosi	Tiivistys	Ote kilpailuvastauksesta
Konne- vesi	2023	Omaishoitajien ohjattu liikunta hoidettavien ohjatun liikunnan aikaan	Omaishoitajaliiton pyynnöstä liikuntapalvelut järjestävät vesijumppaa siten, että liikuntakoordinaattori pitää hoidettaville voimisteluhetken ja liikunnan-ohjaaja ohjaa vesijumppaa omaishoitajille. Näin omaishoitaja pääsee liikkumaan, sillä oman liikuntatuokion järjestäminen sitovassa omaishoitajan työssä on muutoin vaikeaa. Tässä viikoittaisessa tapahtumassa on mukana myös nuorten työpaja. Nuoret pääsevät osallistumaan ja auttamaan hoidettavien kanssa.
	2023	Ilmainen mittaus- ja kuntotestaus sekä harrastusmessut	Elokuussa järjestämme harrastusmessut, joissa kuntalaisten on mahdollista tutustua tulevan kauden harrastustoimintaan. Messuilla seuroilla, järjestöillä, yrityksillä ym. toimijoilla on mahdollisuus tulla esittelemään toimintojaan maksutta kuntalaisille. Samana päivänä järjestetään myös kaikille avoin ja maksuton Cooperin testi yhteistyössä liikuntapalvelujen ja urheiluseuran kanssa. Mittaamme maksutta kehonkoostumusta myös tapahtumissa, kuten testausilloissa. Myös salijäsenyyksiimme kuuluu kehonkoostumusmittaus, jonka kuntalainen voi halutessaan varata liikunnanohjaajilta.
Kuopio	2023	Perheiden monilajilauantait yhteistyössä seurojen kanssa	Lasten ja nuorten liikkumisen edistämisen toimintamalleja on kehitetty tiiviisti yhdessä seurojen kanssa. Pohjois-Savon liikunnan hankkeessa kehitetty Perheiden liikuntalauantai -toimintamalli sai hankkeen jälkeen kotipesän Kuopion kaupungin kansalaistoiminnan palveluista, jossa koordinoidaan ja rahoitetaan nyt toimintamallia, joka on hieno yhteisponnistus seuroilta ja kaupungilta. Toimintamalli perustuu kaikille avoimiin ja maksuttomiin liikuntalauantaihin, jossa kukin seura vastaa tietyistä kerroista. Osallistumisaktiivisuus tapahtumapäiviin on ollut suuri ja niin seurat kuin asukkaat ovat olleet tyytyväisiä. Toimintamalli mahdollistaa maksuttoman, monilajisen harrastamisen yhdessä perheenjäsenten kanssa.

Kunta	Vuosi	Tiivistys	Ote kilpailuvastauksesta
Lieto	2023	Ikäihmisten liikuttaminen kyläkerroksien, tablettien ja tuttujen ohjaajien videoiden avulla	Ikiliikkuja hanke mahdollistaa Liedossa kotona asuvien ikäihmisten liikuttamisen ja arkisen aktiivisuuden lisäämisen. Tämä toiminta on tuonut hyviä tuloksia monen seniorin arkeen. Asiakas on saanut rohkeutta lähteä ulos ensin liikuttajan kanssa ja sitten voimaa ja on jopa löytänyt tiensä ohjattuihin liikuntaryhmiin itsenäisesti. Elämän laatu on parantunut useammalla kotikäyntiasiakkaalla. Fyysinen kunto, mielen laatu, ruokahalu ja arjen jaksaminen on ollut nopeasti havaittavissa. Järjestämme säännöllisesti hyvinvoiva senioritapahtumia kaikille esteettömästi. Rakensimme uuden seniori/kuntouttavan ulkokuntosalin kaupungintalon taakse kaikille hyvin helposti saavutettavaan paikkaan. Tämän ympärillä olemme pitäneet tapahtumia ja saaneet kuntosalia opastettua ja kynnystä madallettua itsenäiseen liikkumiseen. Olemme myös laittaneet jumppa ohjeita meidän tutuilla kasvoilla puiston penkeille ja olemme saaneet tästä positiivista palautetta; Liedon kaupunki järjestää kyläkerroksia keskustasta kauempana oleviin lähiöihin, ja liikuntapalvelut ovat näissä mukana näkyvästi viemässä tietoa Liedon liikuntamahdollisuuksista. [...] Ikiliikkuja hankkeeseen ostimme 6 iPadiä, jotka ovat aktiivisessa käytössä ikäihmisillä kotona. On ollut hienoa huomata kuinka yli 90-vuotiaakin motivoituu digilaitteesta itsenäiseen liikkumiseen jumppavideoiden kanssa. Motivaattorina tuttu kaupungin liikunnanohjaaja. Videoita on hyödynnetty myös kotipalvelussa. Videot ovat Youtubessa kaikkien hyödynnettävissä.
Pori	2023	Omatoimiliikuntaa harrastamisen Suomen mallissa	Syksyllä 2022 Harrastamisen Porin mallin toimintoja laajennettiin lasten ja nuorten omatoimista liikkumista edistävään hönstätoimintaan. Konsepti perustuu siihen, että lapsille ja nuorille osoitetaan paikka ja välineet omatoimiseen, maksuttomaan liikkumiseen. Toiminta on valvottua, mutta ei ohjattua, eli osallistujat toimivat itseohjautuvasti, takavuosien pihapelikulttuurin hengessä. Porin urheilutalolla käynnistetyn toiminnan parissa on ollut parhaimmillaan jopa sata lasta ja nuorta kerralla, sittemmin määrät ovat vakiintuneet useiden kymmenien osallistujien tasolle. Toimintaa on laajennettu myös muualle Porin alueelle.
	2023	Maksa mitä haluat -liikuntapäivä	Vuonna 2019 otettiin käyttöön Maksa mitä haluat -konsepti porilaisten liikkumisen aktivoimiseksi. Maksa mitä haluat -päivinä (4-5kpl/vuosi) kaikkiin kaupungin liikuntaja kulttuurilaitoksiin pääsee itse määrittämällänsä pääsymaksulla. Päivät ovat olleet erittäin suosittuja ja koronatauon jälkeen niitä ehdittiin jo kaivata

Kunta	Vuosi	Tiivistys	Ote kilpailuvastauksesta
Rauma	2023	Nuorisopassissa ilmaisia liikuntakäyntejä, seuraharrastuskokeiluja, välipaloja ja ajan-kohtaista viestintää	Hyödynnämme digitaalisuutta erityisesti lasten ja nuorten aktivoinnissa liikunnan pariin. Jokainen 5.-9.-luokkalainen voi ladata kännykkäänsä Nuorisopassin, jolla saa maksuttomia etuja liikuntaan ja kulttuuriin. Passilla pääsee maksutta muun muassa uimaan, keilaamaan, kuntosalille, ryhmäliikuntatunneille sekä kokeilemaan eri urheiluseurojen harrastuksia. Lisäksi saa maksuttomia terveellisiä välipaloja. Passi tarjoaa rahallisesti merkittävän etuuden oppilaille. Nuorisopassi-ikäisistä noin kahdestatuhannesta oppilaasta 75 prosenttia käyttää sovellusta aktiivisesti. Etujen suunnittelussa on kuunneltu nuorten toiveita ja sisältöä kehitetään jatkuvasti, jotta saataisiin passille vielä enemmän käyttäjiä. Nuorten toivomuksesta laajennamme tänä syksynä nuorisopassin myös lukion ja ammattikoulun opiskelijoille. Passien avulla tavoitamme nuoria, jotka eivät välttämättä halua osallistua säännölliseen ja ohjattuun harrastamiseen, vaan haluavat liikkua ja kokeilla eri lajeja omatoimisesti kavereiden kanssa. Viestimme helposti sovelluksen avulla erilaista tapahtumista ja esimerkiksi uusista alkavista liikuntaryhmistä. Muun viestinnän lisäksi Nuorisopassi tavoittaa nuoria ja lisää heidän tietoisuuttaan eri liikuntamahdollisuuksista.
	2023	Liikunnallinen pakopelisovellus yhteistyössä paikallisten yritysten kanssa	Toteutimme yhdessä Rauman nuorkauppakamarin ja raumalaisten yritysten kanssa aivan uudenlaisen tavan liikuttaa kuntalaisia. Raumalla kehitettiin Rauman Taajuudella -pakopeli, joka oli mobiililaitteella pelattava virtuaalinen kaupunkiseikkailu. Pelaajat kulkivat maailmanperintökohde Vanhan Rauman läpi ja selvittivät arvoituksia, jotka johdattivat pelaajia eteenpäin. Pelitarina sijoittui Raumalle ja yhteistyökumppaneita sisällytettiin tarinaan. Peli oli maksuton ja se oli pelattavissa vuorokauden ympäri. Pelin tavoitteena oli vähentää eriarvoisuutta ja estää myös korona-ajan mahdollisesti tuomaa syrjäytymistä ja yksinäisyyttä, sekä lisätä liikuntaa ja arjen liikumista. Peli oli uudenlainen tapa tutustua Vanhaan Raumaan, turistikin ja kaupunkilaiset pystyivät tutustumaan kulttuurihistoriallisesti merkittävään kohteeseen uudella ja mielenkiintoisella tavalla. Peli oli maksuton ja hauska vaihtoehto toteuttaa ulkona liikkumista yksin tai yhdessä muiden kanssa. Peliä pelattiin kokonaisuudessaan n. 1650 kertaa ja sitä pelattiin usein ryhmissä. Pelireitin pituus oli noin kaksi kilometriä ja pelin avulla käveltyä kilometrejä kertyi yhteensä n. 8700. Yksi pelikerta kesti noin 90 minuuttia. Peliin kuului myös ryhmäkuvan ottaminen, josta voidaan todeta, että peli kannusti arkiliikuntaan lapsia, nuoria, aikuisia, perheitä, eläkeläisiä sekä työporukoita. Myös koulut ja oppilaitokset hyödynsivät mobiilipeliä osana ympäristöopin- ja liikunnantuntejaan. Peli toteutti loistavasti myös Rauman kaupungin kävelyn edistämisenstrategian tavoitteita, tuoden uuden sovelluksen arkiliikuntaan. Peli oli onnistunut ja sai paljon suosiota ja kannatusta raumalaisilta. Peli on mahdollista toteuttaa myös uudestaan samalla konseptilla.

Kunta	Vuosi	Tiivistys	Ote kilpailuvastauksesta
Ylöjärvi	2023	Sosiaalinen ja virtuaalinen livejumpa kotihoidon asiakkaille	Liikuntapalvelut olivat mukana kaupungin digipalvelukokeilussa, jossa kotihoidon asiakkaille tuotiin kaupungin palveluja kotiin heille toimitettujen päätelaitteiden avulla. Noin kymmenen asiakasta pääsi viikoittain jumppamaan tuolijumppaa liikunnan ammattilaisen ohjaamana. Ohjaus oli vuorovaikutteista, eli ei perinteistä striimausta. Asiakkaat saivat jutella keskenään sekä ohjaajan kanssa, jolloin liikuntahetki oli samalla tärkeä sosiaalinen tilanne. Liikuntapalvelut ovat jatkossakin mukana tällaisessa toiminnassa, mikäli se jatkuu. Suunnitelmia on olemassa.
Hartola	2022	Kunnan henkilöstöliikuntasuunnitelma ja palkitseminen liikunnallisuudesta palkallisilla vapailla	Kunnan kokouksissa ja tilaisuuksissa pyritään tauottamaan istumisia, ja ensimmäinen kävelykouskin on merkitty jo kalenteriin! Hartolan kunnan henkilöstöliikuntasuunnitelma valmistui ja hyväksyttiin kunnanhallituksessa keväällä 2022, mikä takaa entistä suunnitelmallisemman ja monipuolisemman henkilöstön aktivoimisen. Kokonaan uusina toimenpiteinä entisten etujen ja mahdollisuuksien rinnalle mukaan tulivat mm. fyysisestä kunnosta tai sen kehittämisestä palkitseminen palkallisella vapaalla, ja työsuhteyden ottaminen käyttöön. ; Kunnan henkilöstöllä on käytössä Break Pro -taukoliikuntasovellus, ja tästä syksystä alkaen henkilöstöä aletaan palkitsemaan fyysisestä kunnosta tai sen kehittämisestä palkallisella vapaalla - mittausta tehdään kuntotesti-indeksin avulla, jossa huomioidaan mm. kehonkoostumusmittaus, puristusvoima ja leposyketesti.
Naantali	2022	Yhteistyö seurojen kanssa liikenneturvallisuuksuunnitelman valmistelussa liikuttavien harrastusmatkojen turvaamiseksi	Liikkuva koulu -työryhmässä on edustus kaikista Naantalista koulusta. Työryhmä tekee esityksiä mm. koulujen pihojen kehittämisestä, välineistön hankkimisesta ja ennen kaikkea yhteistyöstä, joilla mahdollistetaan lasten ja nuorten liikkuminen. Turvalliset koulumatkat kävellen ja pyörällä ovat tällä hetkellä kehittämisen kohteena. Valmistunutta liikenneturvallisuuksuunnitelmaa viedään käytännön tasolle ja eri tahoja sitoutetaan toimintaan mukaan. Koulumatkojen lisäksi myös harrastusmatkojen turvallisuutta mietitään yhdessä seurojen kanssa (hiili-neutraalimpi kulkeminen, lihasvoimin kulkeminen).
Liminka	2022	Liikettä koulupäiviin virtuaaliseen avulla	Virtuaalisen maailman sekä liikunnan yhdistämisestä kunnassa on hyviä kokemuksia kahdesta kouluyksiköstä. Kouluille sijoitetut interaktiiviset iWall-peliseinät kannustavat lapsia ja nuoria liikkumaan uudella tavalla. iWallien käyttö kouluilla on ollut aktiivista ja peliaikojen puitteissa koulut ovat maan kärkeä oppilaskohtaisella pelimäärällä. Peliseinää on hyödynnetty niin oppitunneilla kuin siirtymätilanteissa oppituntien välillä, jolloin passiivista paikallaoloa on voitu vähentää huomattavasti. Lasten ja nuorten palautteen perusteella seinä on ollut erittäin tykätty.
Espoo	2021	Ikäihmisten liikuntaystävällisyys ilmaiseksi mukaan liikkumaan	Liikunnan ystäväpalvelut: 68+ rannekkeen haltijan kanssa pääsee liikkumaan kuntosaleihin, uimahalleihin ja luontoon saaristoveneillä hänen valitsemansa ystävä. Ystävämalli tarjoaa pelkästään uimahalleissa yli 10 000 vuosittaista käyntiä. Ystäviä voivat olla kaikki yli 18-vuotiaat, jotka liikkuvat +68 -rannekkeen haltijan kanssa saaristoon, kuntosaleille, uimahalleille tai ulos liikkumaan. Malli sopii myös yksinäisyyden torjuntaan.

Kuntien liikuttavat käytännöt ja verkostot

Helsinki 2025